

LAHTI ALATORI

Arkeologinen koekaivaus
historiallisella kylätontilla (Lahden kylä)
27. 8. – 5. 9. 2012

Sami Raninen
Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo	1
Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Tiivistelmä	4
Lähestymiskartat	5
Johdanto	7
Tutkimushistoria	
Lahden kylä	8
Aikaisemmat Lahden kylään liittyvät arkeologiset tutkimukset	9
Tutkimusalueen kuvaus	
Alatorin yleiskuvaus	10
Alatorin suhde Lahden kylään	12
Valmistelut, työmenetelmät ja dokumentaatio	
Koekuoppien sijoittelu ja kaivaminen	14
Dokumentointi	15
Löytöjen ja valokuvien käsittely	16
Koekuopat	
Koekuoppa 1	17
Koekuoppa 2	18
Koekuoppa 3	20
Koekuoppa 4	22
Koekuoppa 5	24
Löydöt	27
Yhteenveto ja päätelmät	28
Lähteet	
Julkaisemattomat ja arkistolähteet	29
Julkaistut lähteet	29
Luettelot	
1. Karttaluettelo	31
2. Mv-valokuvaluettelo	32
3. Luettelo poistetuista löydöistä	33
Kartat 1 – 8	36
Kuvataulut	
1. Mv-negatiivit	44
2. Poistetut löydöt	47
3. Digitaaliset kenttätyökuvat	53

Kansikuva: Lahden Alatori elokuussa 2012. Kuvattu luoteesta kaakkoon. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimusalueen koko nimi: Lahti Alatori

Tutkimuksen luonne: kylätontin koekaivaus

Tutkimuskohteen ajoitus: historiallinen aika

Tutkimuksen kohteena ollut muinaisjäännösrekisterikohde: Lahden kylä,
muinaisjäännösrekisteritunnus 1000020350

Tutkimuslaitos: Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo

Kenttätyön johtaja: Sami Raninen

Tutkitun alueen kokonaislaajuus: 35,04 neliometriä koekuoppia noin 2550 neliömetrin laajuisella tutkimusalueella

Kenttätyöaika: 27.8. – 5.9.2012

Tutkimusten tilaaja: Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala

Kaupunki: Lahti

Kaupunginosa (numero ja nimi): 1, Keski-Lahti

Korttelit: 9903 (yleinen alue) ja 1106 (kortteli)

Tontit: rekisterinumerot 398-1-9903-6 ja 398-1-1106-2

Peruskarttalehti: 3111 03, Lahti

Tutkimusalueen koordinaatit GTRS89-koordinaatistossa:

lat 60°59.045' lon 25°39.247'

lat 60°59.040' lon 25°39.304'

lat 60°59.019' lon 25°39.236'

lat 60°59.013' lon 25°39.295'

Tutkimusalueen korkeus mpy N2000-korkeusjärjestelmässä: 96,50 – 97

Maanomistaja: Lahden kaupunki

Tutkimuslupa: Museovirasto, pvm 31.7.2012, diariontinumero 046/302/2012

Säilytettävät löydöt: ei säilytettäviä löytöjä

Aikaisemmat tutkimukset: Lahden Alatorilla ei aikaisempia arkeologisia tutkimuksia

Aikaisemmat Lahden kylään liittyvät tutkimukset muissa paikoissa: pelastuskaivaus Kauppatorilla 1997 ja 1998 (Poutiainen & Uotila 1998; Poutiainen & Anttila 1998); arkeologinen valvonta Torikadulla 2003 (Malinen 2003), arkeologinen valvonta Torikadulla ja Kauppatorilla 2011 (Nyman & Takala 2011)

Aikaisemmat löydöt: Lahden Alatorilta ei aikaisempia löytöjä

Aikaisemmin talteen otetut löydöt muissa paikoissa tehdyissä Lahden kylään liittyvissä tutkimuksissa: päänumerot KM 97092 (pelastuskaivaus Kauppatorilla 1997) ja KM 98057 (pelastuskaivaus Kauppatorilla 1998)

Mv-negatiivien säilytyspaikka: Lahden kaupunginmuseon valokuva-arkisto

Mv-negatiivien päänumero ja alanumerot: KUVKUVN2012003: 1 – 23

Kenttätyökertomuksen alkuperäiskappaleen säilytyspaikka (tulostettu ja sähköinen kappale): Lahden kaupunginmuseon arkisto (sähköisen kappaleen tallennusformaatti CD-Rom)

Kenttätyökertomuksen kopioiden säilytyspaikat: Museovirasto, Arkeologinen keskusarkisto; Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala

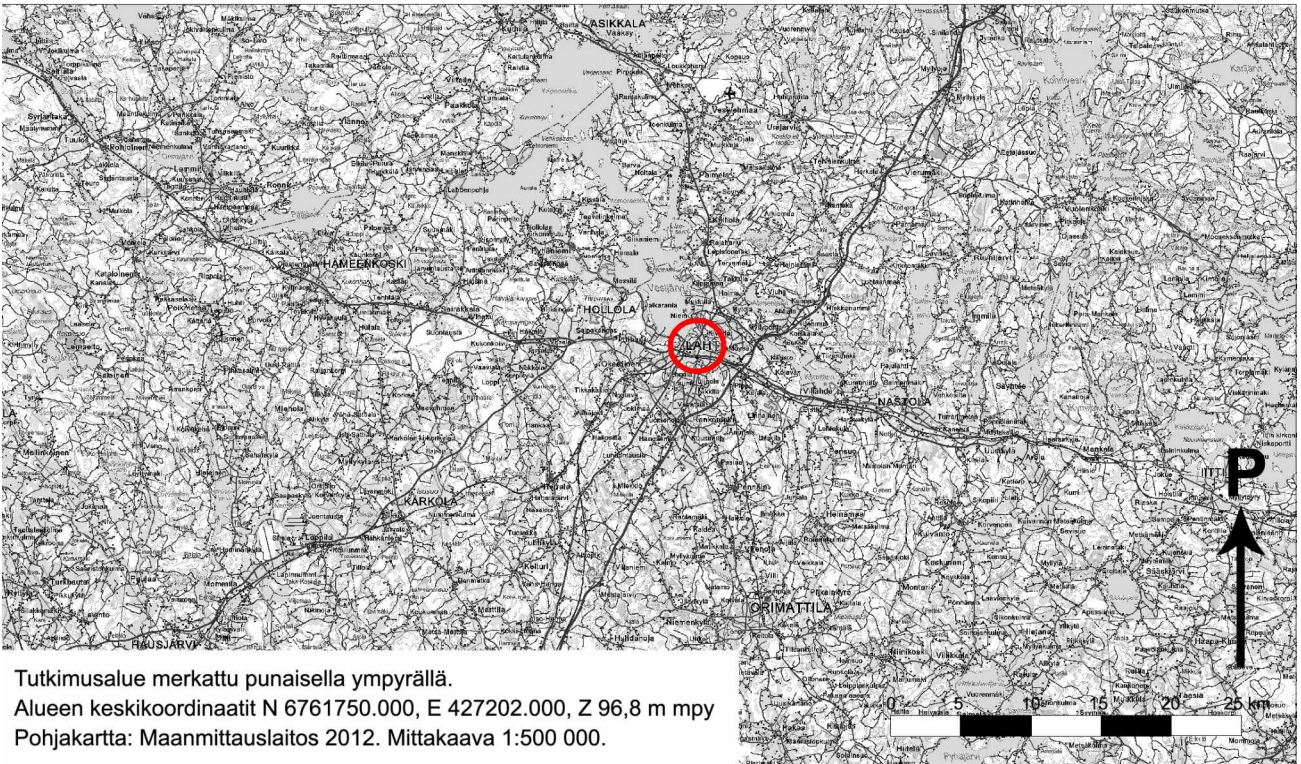
Lähteet:

- Malinen, Anssi 2003: *Arkeologinen tarkastus. Lahti, Torikatu, 22.8.2003*. Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo.
- Nyman, Jan-Erik & Takala, Hannu 2011: *Lahti – Lahden Kauppatori & Torikatu. Viemärikaivannon arkeologinen valvonta 11.04. – 18.04.2011*. Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo.
- Poutiainen, Hannu & Anttila, Marja 1998: *Arkeologinen pelastuskaivaus Lahden kauppatorilla keväällä 1998*. Lahden kaupunginmuseo.
- Poutiainen, Hannu & Uotila, Merja 1998 (toim.): *Arkeologiset pelastuskaivaukset Lahden kauppatorilla 1997 & 1998. Raportti*. Lahden kaupunginmuseo.

TIIVISTELMÄ

Elo- ja syyskuussa 2012 Lahden kaupunginmuseo (Päijät-Hämeen maakuntamuseo) suoritti Lahden ydinkeskustassa Alatorilla arkeologisen koekaivauksen. Koekaivauksen tarkoitus oli selvittää, sijaitseeko Alatorin alueella sellaisia historialliseen Lahden kylään tai varhaisempiin asutusvaiheisiin liittyviä jäännöksiä, että niiden laajempi tutkiminen olisi tarpeen. Viisi noin 250 – 350 x 225 – 350 cm laajuista koekuoppaa kaivettiin pääasiassa koneellisesti. Paksujen täyttömaakerrosten alta löytyi likamaakerros, joka tulkittiin Lahden kylään liittyväksi kulttuurikerrokseksi. Koekuopassa 4 havaittiin likamaakerroksen päällä ja osittain sen seassa ihmistekoinen rakenne tai poikkeama, savilinssi. Koekuopan luoteisprofiilissa havaitut kivet saattavat liittyä johonkin kiinteään rakenteeseen. Koekuopassa 5 havaittiin pohjamaassa ihmistekoinen poikkeama, pohjoiskoillinen – etelälounas-suuntainen ojanne, joka mahdollisesti liittyy kylän aikaiseen tonttirajaan.

LÄHESTYMISKARTTA 1: 500 000

Lisäykset pohjakarttaan: Teemu Tiainen

Tutkimusalueen keskikoordinaatit ilmoitettu ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistossa

JOHDANTO

Elo- ja syyskuussa 2012 Lahden kaupunginmuseo (Päijät-Hämeen maakuntamuseo) suoritti Lahden ydinkeskustassa Alatorilla arkeologisen koekaivauksen. Työn tarkoituksena oli selvittää, sijaitseeko Alatorin alueella sellaisia historialliseen Lahden kylään tai varhaisempiin asutusvaiheisiin liittyviä jäännöksiä, että niiden laajempi tutkiminen olisi tarpeen. Koekaivauksen syynä olivat 1) välittömästi Alatorin itäkaakkoispuolella sijaitsevan Kauppatorin alle rakennettavaa pysäköintilaitosta koskevat suunnitelmat, joiden mukaan pysäköintilaitoksen ajoluiska rakennetaan Alatorin eteläosaan ja 2) Alatorilla vuosina 1930 – 50 sijainneen huoltoaseman aiheuttama maan pilaantuminen, joka johtaa lähitulevaisuudessa maamassojen vaihtoon. Tutkimuksen tilasi ja kustansi Lahden kaupungin Tekninen ja ympäristötoimiala. Tutkimuslupahakemus päivättiin 10.7.2012, ja Museovirasto myönsi tutkimusluvan 31.7.2012 (dnro 046/302/2012).

Kenttätöön johtajana työskenteli FM Sami Raninen ja valvojana toimi tutkimuspäällikkö dos. Hannu Takala Lahden kaupunginmuseosta. Piirtäjinä työskentelivät HuK Eetu Sorvali ja HuK Teemu Tiainen. Palkattuina kaivajina työskentelivät arkeologian opiskelijat HuK Anne-Mari Liira ja fil.yo Siiri Tuomenoja sekä vapaaehtoisena kaivajana kahden päivän ajan arkeologian opiskelija HuK Jenna Karhu. Kenttäpäiviä oli yhteensä seitsemän (27. – 29. 8., 31.8., 1.9. ja 3. – 5. 9.). Kenttätöönjohtaja oli läsnä koko ajan, toinen tai molemmat piirtäjät suurimman osan ajasta ja kaivajat tarpeen mukaan (muun ajan piirtäjät ja kaivajat työskentelivät sisätiloissa valmistellen karttoja, purkaen takymetridataa, puhdistuen löytöjä jne.). Kenttätöytunteja oli yhteensä 124.

Tutkimusalueen eli käytännössä Alatorilla sijaitsevan Toripuiston laajuus oli noin 2550 neliometriä. Tutkimusalueelle kaivettiin pääasiassa koneellisesti viisi koekuoppaa, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli 30,04 neliometriä. Kenttätöönjohtaja Sami Raninen vastasi sanallisesta dokumentaatiosta ja kenttävalokuvauksesta. Takymetrimittauksista vastasivat pääasiassa Eetu Sorvali ja Teemu Tiainen, jotka myös laativat kaivauskertomuksen kartat. Löytöjen valokuvaamisesta ja luetteloinnista jälkityövaiheessa vastasivat Anne-Mari Liira ja Siiri Tuomenoja. Löydöt poistettiin tämän jälkeen. Kaivinkonepalvelut hankittiin Latemar Oy:ltä.

Kaivauksia ja kenttätöitä esiteltiin lauantaina 1.9. yleisölle osana Lahden Taidelauantain ohjelmaa (arviolta noin 130 – 150 kävijää), ja Etelä-Suomen Sanomat teki kaivauksista lehtijutun 28.9. Lisäksi Yle Lahden toimittaja vieraili kaivauksilla kuvaamassa ja haastattelemassa alueutisia varten.

Lahdessa 21. syyskuuta 2012

Sami Raninen

Kuva 1: Alatorin puiston keskusaukio luoteeseen päin katsottuna elokuussa 2012. Puistokiveyksen pohjoispuolella (oikeassa ylälaidassa) kukkaistutus ja Herääminen-veistos. Vasemmalla täytetään koekuoppaa 2 (kuvassa Anne-Mari Liira). Kuva otettu puistokäytävältä, jolle avattiin myöhemmin koekuoppa 4. Koekuoppa 3 avattiin puiston vastakkaisella puolella näkyvälle puistokäytävälle ja koekuoppa 5 kuvan oikeassa laidassa näkyvien puistopenkkien ja roska-astian eteen. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

TUTKIMUSHISTORIA

Lahden kylä

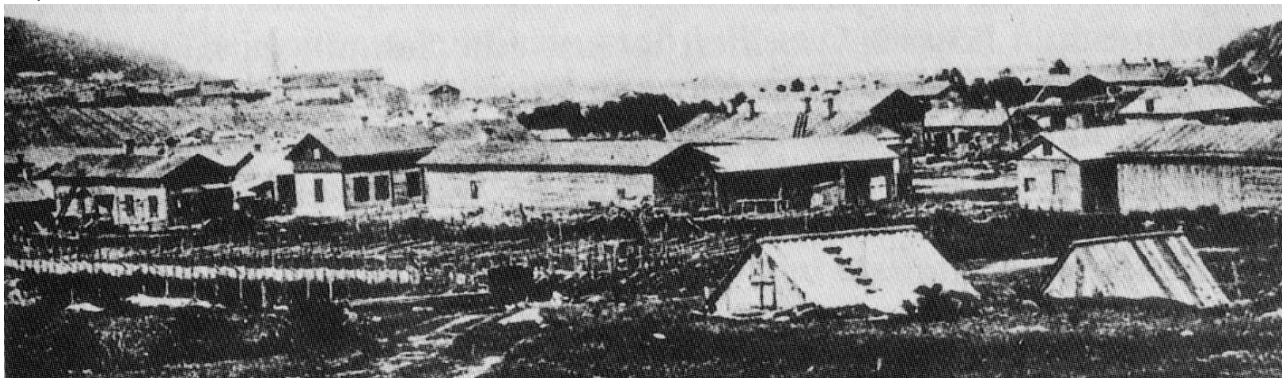
Lahden ydinkeskustassa, osittain juuri Kauppatorin ja Alatorin alueella, sijaitsee Lahden historiallinen kylätontti. Lahti oli jo keskiajalla Hollolan pitäjään kuulunut suurkylä. Ensimmäinen säilynyt maininta kylästä on vuodelta 1445, jolloin Kalku Lachtis -niminen henkilö toimi lautamiehenä Hollolan käräjillä. Vuoden 1539 koukkuluettelo osoittaa Lahden kylän olleen pitäjän suurimpia (23 taloa). Vuosina 1672 – 1727 Lahden kylässä toimi myös markkinapaikka (Hassinen 1999: 20, 30, 31). Kylä oli tällöin Päijät-Hämeen taloudellinen keskus, kunnes markkinapaikka siirrettiin Asikkalan Anianpeltoon (Heinonen 1997: 202). Varhaisin kylätonttia esittävä kartta on isojakokartta vuodelta 1752 (piirtänyt Nils Westermarck; Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Arkistoyksikkö: H20:1/6 – 10 Lahti; Lahden ja Järvenpään kylät: kartta ja selitys pelloista ja niityistä). Lisäksi kylästä on olemassa J. G. Lembergin piirtämä tiluskartta vuodelta 1791 (Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Arkistoyksikkö: H20:1/18 – 26 Lahti; Lahden ja

Järvenpään kylät: tiluskartta). Em. karttojen värikuvat on julkaistu lähteessä Poutiainen & Uotila 1999: 194 (karttojen editoidut jäljennökset ks. alla).

Kylän halki kulki Ylisenä Viipurintienä tunnettu Hämeenlinnan ja Viipurin välinen maantie. Tie oli käytössä jo keskiajalla (Heinonen 1997: 100). Lahden kylän kohdalla Ylisestä Viipurintiestä lisäksi erkanivat Savonlinnaan vievä Suuri Savontie ja Päijät-Hämeestä Porvooseen vievän tien ("Mertie") toinen haara; nämäkin olivat vanhoja pääteitä, ja ainakin Suuren Savontien katsotaan syntyneen jo myöhäiskeskiajalla (Vihola 1995: 14; Heinonen 1997: 101). Isojakokartan ja 1870-luvulla piirretyn tiluskartan perusteella Ylinen Viipurintie kulki Alatorin eteläpuolelta suunnilleen länsi – itä-suunnassa nykyisen Aleksanterinkadun linjalla. Ylisen Viipurintien linjassa on kuitenkin tapahtunut Lahden kylän kohdalla muutoksia, sillä 1990-luvun jälkipuolella tehdyissä Kauppatorin pelastuskaivauksissa em. historiallisissa kartoissa kuvatus maantielinjan pohjalta löydettiin tulisija, joka radiohiiliajoituksen perusteella oli 1400 – 1600-luvuilta (Poutiainen *et al.* 1998: 72; Poutiainen & Uotila 1999: 198, 199).

Vuonna 1800 Lahti oli 420 asukkaallaan Hollolan suurin kylä (Hassinen 1999: 22). Vuonna 1865 Lahden kylässä oli 42 taloa ja 8 torppaa (Vihola 1995: 14). Tuossa vaiheessa kyseessä oli vielä agraariyhteisö, mutta 1870-luvulle tultaessa elinkeinotoiminnan vapautuminen, teollisuuslaitosten perustaminen ja Riihimäen – Lahden – Pietarin rautatien rakentaminen vaikuttivat kylään voimakkaasti. Kylään ilmestyi käsityöläisiä, kauppiaita, teollisuustyöläisiä ja irtolaisia (Vihola 1995: 20; Takala 1999: 41). Lahden kylästä kehittyi nopeassa tahdissa ahtaasti rakennettu, jopa slummiutunut noin 600 asukkaan asema- ja teollisuustaajama (Hassinen 1999: 34).

Suuri osa kylästä tuhoutui tulipalossa 19. kesäkuuta 1877, minkä jälkeen sen tontit pakkolunastettiin Lahden kauppalan perustamista varten. 5. kesäkuuta 1878 perustetun Lahden kauppalan keskusta kaavoitettiin kylätontin tulipalossa tuhoutuneeseen osaan (Hassinen 1999: 35).

Kuva 2: Lahden kylää. Kuva lähteestä Hassinen 1999: 25 (kuvan alkuperäiskappale Museoviraston kuvakokoelmat, reprokuva Lahden kaupunginmuseo).

Aikaisemmat Lahden kylään liittyvät arkeologiset tutkimukset

Lahden historialliseen kylätonttiin kohdistuva arkeologinen kenttätutkimus alkoi Lahden kaupunginmuseon vuosina 1997 ja 1998 suorittamista pelastuskaivauksista Kauppatorilla (Poutiainen & Uotila 1998). Yli 2600 neliömetrin laajuisen alan tutkimuksissa löydettiin yli 80 kylään liittyvää rakennetta: paalunsijoja, tulisijojen jäännöksiä, kivijalkoja ja kiveyksiä, kellari, kaivo, Ylisen Viipurintien pohja jne. (Poutiainen *et al.* 1999). Myös esinelöytö-, luulöytö- ja kasvijäänneaineisto oli runsas.

Suurin osa rakenteista oli peräisin vuoden 1877 tulipaloa välittömästi edeltäneestä rakennuskannasta, ja sama ajoitus voidaan antaa useimmille esinelöydöille (Poutiainen 1998: 81, 82). Jotkin rakenteet ja esinelöydöt liittyivät kylän varhaisempaan historiaan. Esimerkiksi yksi Kauppatorin länsiosassa Saksalan talon maalla, Alatorin lähellä, sijainnut tulisija oli radiohiiliajoituksen perusteella jo 1300 – 1400-luvuilta (Poutiainen *et al.* 1999: 124; Poutiainen & Uotila 1999: 205). Tulisijan lähellä sijaitsee mahdollisesti keskiaikainen, rakennuksen perustukseksi tulkittu kiveys. Kauppatorin länsiosan esinelöytöihin sisältyy myös mahdollisesti keskiaikaista mustasavikeramiikkaa ja mahdollisesti keskiaikainen lasimassahelmi. Vanhimpia esinelöytöjä ovat em. tulisijan ja kiveyksen liepeiltä löydetty, mahdollisesti jo rautakauteen ajoittuvat lasimassahelmi ja pronssinen spiraalisormus (Poutiainen 1998: 82; Poutiainen & Uotila 1999: 205).¹ Erikoinen löytö Kauppatorilta oli kierrätetty ruuhan jäännös, joka radiohiiliajoituksen perusteella on peräisin 1600-luvun tienoilta (Uotila 1998; 1999: 138).

Vuonna 2003 tarkastettiin Kauppatorin itäkaakkoispuolella Torikadulla tehdyssä viemärikaivannossa havaittu palokerros ja mahdollinen kivijalka (Malinen 2003). Vuonna 2011 valvottiin viemärikaivutyötä Kauppatorilla ja Torikadulla. Valvonnassa havaittiin kuusi kuoppamaista rakennetta, joista useimmat olivat ilmeisesti vuoden 1877 paloa edeltävältä ajalta (Nyman & Takala 2011).

Kylätontin säilyneiden osien on arvioitu rajoittuvan torialueille ja joillekin Lahden ydinkeskustan pohjaamattomille katuosuuksille (Wahl 1998: 10).

TUTKIMUSALUEEN KUVAUS

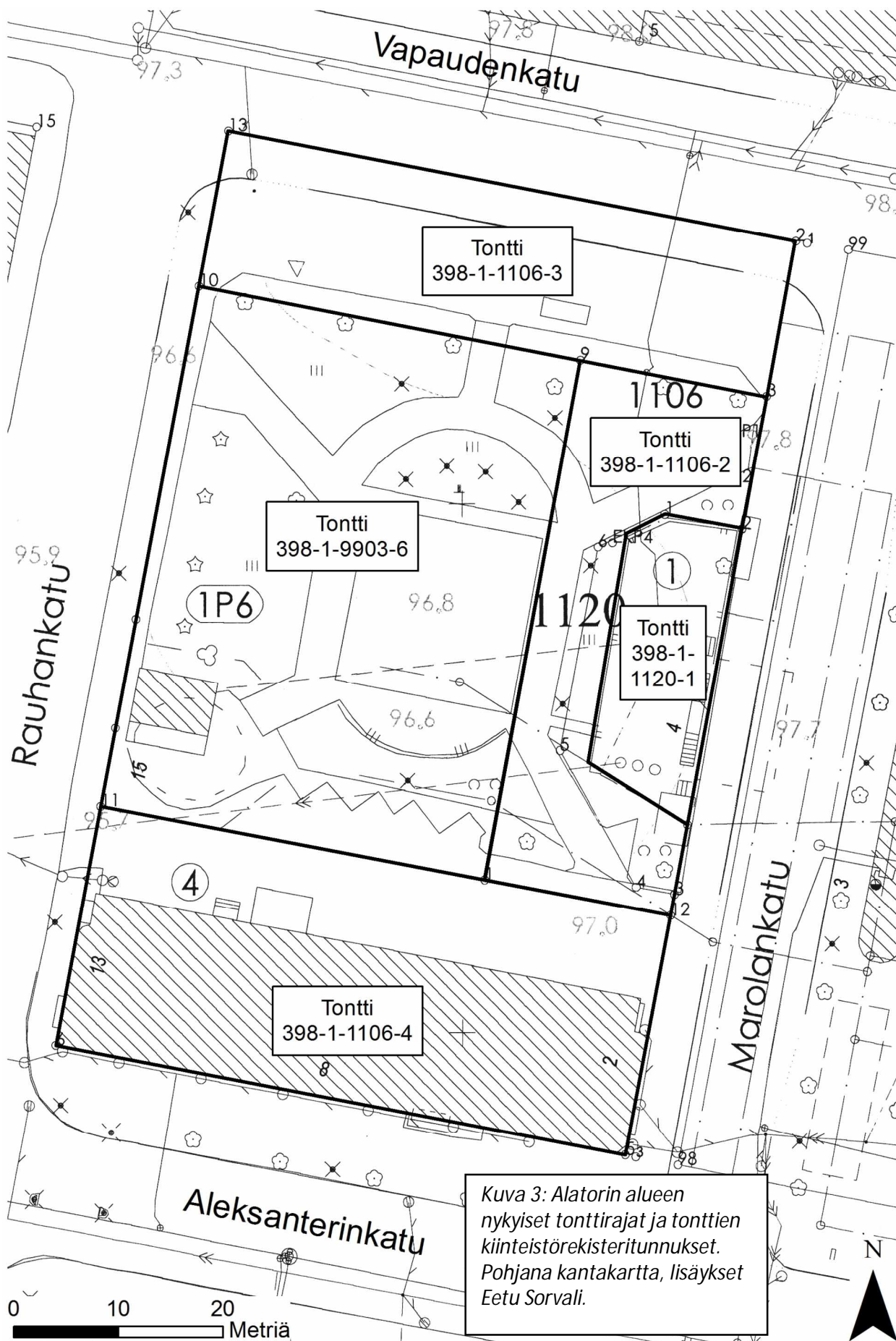
Alatorin yleiskuvas

- ks. *kartta 1 (yleiskartta) ja kuva 2*

Alatori sijaitsee Lahden ydinkeskustan ruutukaava-alueella Kauppatorin länsiluoteispuolella. Alatoria rajaa pohjoiskoillisessa Vapaudenkatu, länsiluoteessa Rauhankatu, itäkaakossa Marolankatu ja etelälounaassa Aleksanterinkatu. Tässä raportissa kuvattu kenttätyö rajautui käytännössä Alatorilla sijaitsevaan puistoon (Toripuisto), jonka muodostavat yleinen alue 398-1-9903-6 ja tontti 398-1-1106-2. Puisto rajautuu länsiluoteessa Rauhankatuun ja pohjoiskoillisessa Vapaudenkatua reunustavaan rakentamattomaan tonttiin 398-1-1106-3. Itäkaakossa puisto rajautuu osittain suoraan Marolankatuun ja osittain Marolankadun varrella sijaitsevaan tonttiin 398-1-1120-1, jolla on maanalainen entinen käymälärakennus. Etelälounaassa puisto rajautuu tonttiin 398-1-1106-4. Tämän tontin pohjoiskoillisessa puolessa sijaitsee pysäköintialue ja etelälounaisessa puolessa, Aleksanterinkadun varrella, kaksikerroksinen toimistorakennus eli entinen Starckjohannin rautakauppa vuodelta 1950 (Tupala, *ei julkaisuvuotta*: 114).

¹

Poutiainen & Uotila 1999 ajoittavat lasimassahelman ja spiraalisormuksen varovaisesti ("sellaisia on käytetty jo keskiajan alkupuolella", sivu 205). Lahden kaupungin alueella rautakautisen asutuksen jälkiä tunnetaan erityisesti Ahtialasta, joka sijaitsee noin kahdeksan kilometriä keskustasta koilliseen. Ahtialan eri kohteista tunnetaan asuinpaikkajäännöksiä nuoremmalta roomalaisajalta ristiretkiajalle, viikinkiaikainen röykkiöhauta ja kuppikivi. Sen lisäksi Ahtialan vieressä sijaitsevan Alasenjärven pohjasedimentistä on löydetty rautakautiseen kaskiviljelyyn yhdistettyjä ohran siitepölyjä. Lahden keskustasta katsottuna lähin rautakauden kiinteä muinaisjäännös sijaitsee noin 2,5 kilometriä Alatorilta länsiluoteeseen Vesijärven Myllysaarella, josta on löytynyt merovingiajan asehautaus tai -kätö (Takala 1999b: 12 – 14, 19; PHKM: 176 – 179, 183, 185). Kohteen muinaisjäännösrekisteritunnus on 398010006.

Kuva 3: Alatorin alueen nykyiset tonttirajat ja tonttien kiinteistörekisteritunnukset. Pohjana kantakartta, lisäykset Eetu Sorvali.

Lahden kauppalan ensimmäisen asemakaavan suunnitteli lääninarkkitehti Alfred Cavén (Caween) vuonna 1878 (Airamo 1999: 53, 54). Tässä ruutukaavassa määriteltiin edellä mainittujen katujen linjat, joiden väliin kaavoitettiin silloiset tontit nro 33 (pohjoispuoli) ja nro 34 (eteläpuoli). Tontit oli varattu valtion ja myöhemmin kauppalan käyttöön, ja niille rakennettiin vain vähän. Tontin nro 34 pohjoisluoteiskulmassa eli nykyisen Toripuiston lounaisessa osassa, nykyisen kioskirakennuksen sijaitsi vuosina 1879 – 1913 kauppalan arestihuone eli vankila (Tupala, *ei julkaisuvuotta*: 113). Tonteille muodostui luonnollinen nurmikenttä, jonka halki kulki oikopolkuja (Rope 2001). Vuosina 1923 – 39 Lahden linja-autot liikennöivät tonteilta nro:t 33 ja 34 käsin. Tontin nro 33 itäkaakkoslaidalla eli nykyisen Toripuiston koillisessa osassa sijaitsi vuosina 1930 – 50 Shell-huoltoasema (Tupala, *ei julkaisuvuotta*: 111). Huoltoaseman sijaintipaikan läheisyydessä maaperä on bensiinijakeiden pilaamaa noin 500 neliömetrin laajuisella alueella puhtaiden maakerrosten alla 2 – 4 metrin syvyydellä maanpinnasta (Perusselvitysraportti 2007, Maaperän kunnostusohjelma SOILI). Huoltoasema oli pitkään tonttien ainoa rakennus. Huoltoasema toimi valmistuttuaan myös linja-autoasemana vuoteen 1939 asti (Tupala, *ei julkaisuvuotta*: 111).

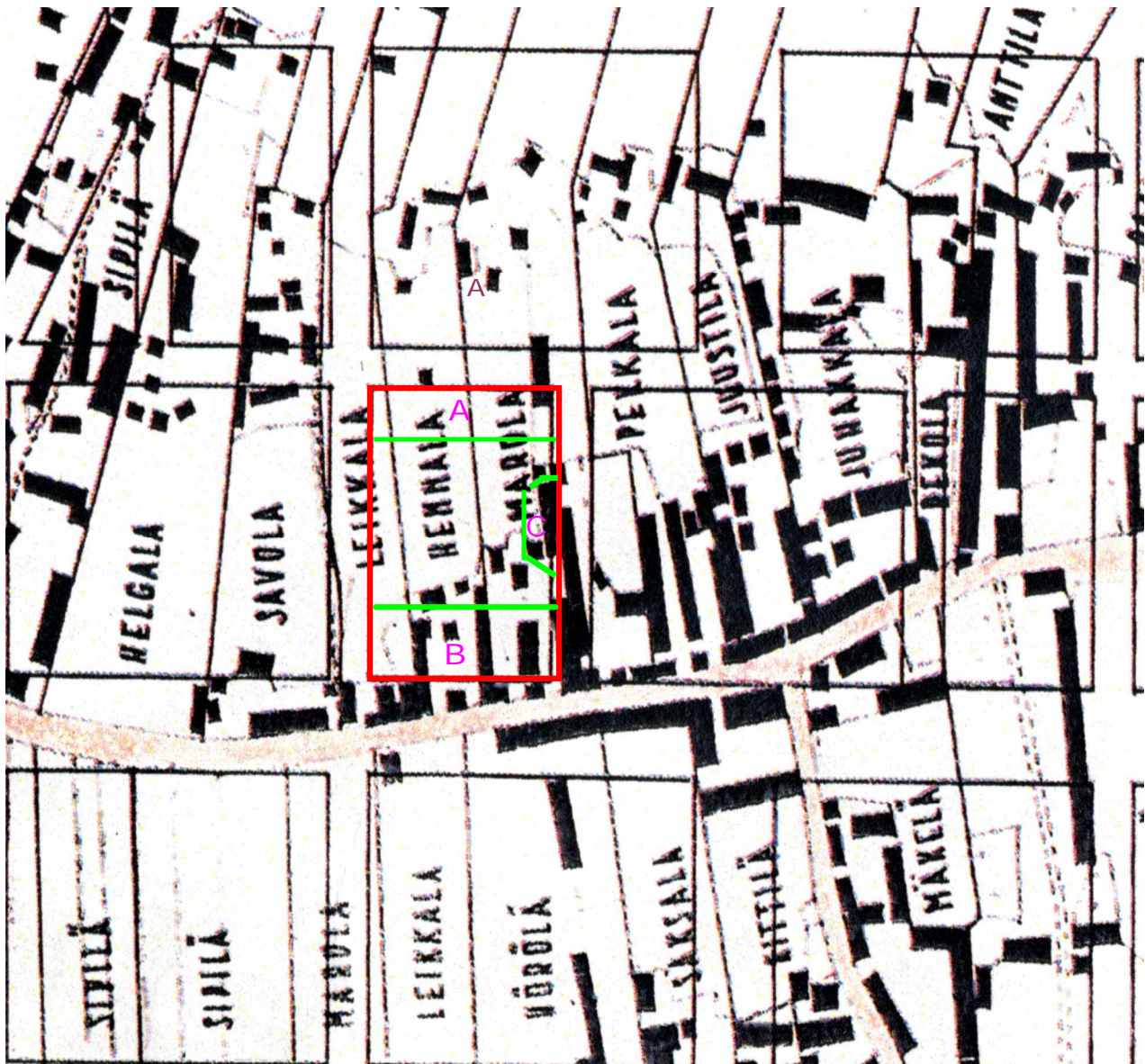
1950-luvulla tonteille nro:t 33 ja 34 perustettiin Toripuistoksi nimetty puisto muodissa olleen puutarhakaupunki-idean mukaisesti. Huoltoasema purettiin. Alatorin itälaitaan, Marolankadun varteen, rakennettiin huomaamaton torikäymälä. Toripuisto kunnostettiin vuonna 1995 (Rope 2001). Vanhat tontit nro:t 33 ja 34 muodostavat nykyisin viisi edellä mainittua tonttia. Kenttätöraporttia laadittaessa ei selvitetty, missä vaiheessa nimi Alatori on tullut käyttöön.

Vuonna 2012 Toripuiston länsilounaisosassa sijaitsi kioskirakennus. Marolankadun varrella sijaitseva käymälärakennus on toiminut vuodesta 1994 alkaen ravintolatilana. Toripuiston keskellä oli aukio, jonka keskellä sijaitsi nelikulmainen puistokiveys. Aukion pohjoiskoillispuolella oli puoliympyrässä kukkaistutuksia ja veistos (*Herääminen*, Sakari Tohka, 1955). Aukion ja torin/puiston reunojen väleissä oli nurmikkoa ja istutuspuita. Aukion luota lähti kaksi puistokäytävää viistosti Rauhankadun ja kaksi viistosti Marolankadun suuntaan. Puistokäytävät ja keskusaukion kiveyksettömät osat oli päällystetty murskeella.

Alatorin suhde Lahden kylään

Alatorilla ei ollut suoritettu arkeologista tutkimusta ennen tässä kenttätökertomuksessa käsiteltyä koekaivausta, mutta historiallinen kartta-aineisto osoittaa Alatorin alueen olleen osa Lahden kylätonttia. 1870-luvulla piirretyn tiluskartan perusteella Leikkolan, Hennalan ja Marolan talojen rakennetut pihatontit sijaitsivat osittain Alatorin alueella (ks. kuva 4); edellä tontit on lueteltu länsi – itä-suunnassa (kartta: G. A. Jernström 1870, korjaukset A. F. Borgenström 1876. Kansallisarkisto. Arkistoyksikkö: *Helsinki SM Lahti 2 55 M 4/7*). Leikkola, Hennala ja Marola olivat kylän kantataloja, ja Leikkolasta tuli ratsutila (rustholli) vuonna 1666.

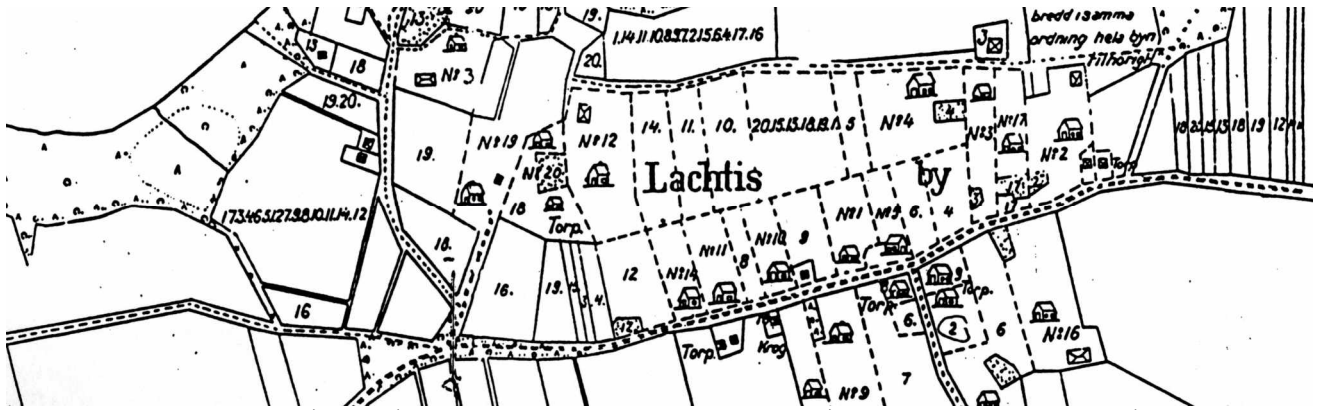
Isojakokartan perusteella näiden talojen pihatontit sijaitsivat jo 1750-luvulla suunnilleen samoilla kohdilla kuin 1870-luvulla (ks. kuva 5). Isojakokartassa Marolan ja Hennalan pihatonttien väliin tosin on kuvattu kapea Huovilan talolle kuulunut maakaistale, johon ei ole merkitty rakennuksia; Huovilan pihatontti sijaitsi kylän eteläosassa selvästi erillään nykyisen Alatorin alueesta, lähellä nykyistä Mariankadun ja Vuorikadun risteystä. Leikkolan, Hennalan ja Marolan pitkät ja kapeat pihatontit

Kuva 4: Lahden kylän tonttijako 1870-luvulla ruutukaavaan asemituna (asemointi: Päivi Airas, Lahden kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimiala, 23.2.2008). Alatorin alue rajattu **punaisella**. Toripuiston rajat tontteja 398-1-1106-3 (kartalla **A**), 398-1-1106-4 (kartalla **B**) ja 398-1-1120-1 (kartalla **C**) vastaan merkitty **vihreällä** (rajaukset: Sami Raninen). Pohjakartta lähteestä Järvinen 1965: 25, perustuu G.A. Jernströmin & A.F. Borgenströmin tiluskarttaan Lahden kylästä 1870 – 77. Pohjakarttaan sisältyvistä virheistä ja epätarkkuuksista ks. alla.

rajautuivat etelässä Yliseen Viipurintiehen. Rakennukset keskittyivät 1870-luvun kartan mukaan pihatonttien eteläosiin maantien läheisyyteen. 1750-luvun isojakokartta on tässä suhteessa ylimalkaisempi, mutta siinäkin on piirretty rakennusta merkitsevät tunnuks tonttien eteläosiin.

Kartta-asemoinnin mukaan tämä tarkoittaa, että pihatonttien rakennukset ovat ainakin 1870-luvulla ja luultavasti jo 1700-luvulla suurimmaksi osaksi sijainneet Toripuistosta ja tutkimusalueesta etelään nykyisten Aleksanterinkadun, toimistorakennuksen (ent. Starckjohannin rautakauppa) ja pysäköintialueen kohdalla. Marolan rakennuksia on sijainnut myös Toripuistosta ja tutkimusalueesta itään, nykyisten Marolankadun ja tontin 398-1-1120-1 alueella. Toripuiston alueella sijainnut tonttima on edellä kerrotun mukaan ollut suurimmaksi osaksi rakentamatonta.

Kuva 5: Ote Lahden (Lachtis) kylää esittävän isojakokartan (Nils Westermarck 1752) editoidusta jäljennöksestä (Kuusi 1980: 200, 201). Nro 8 Huovila, nro 10 Marola, nro 11 Hennala ja nro 14 Leikkola.

On kuitenkin huomattava, että 1870-luvun kartan ensisijainen tarkoitus oli kuvata tilusrajoja, joten siinä esitetyt rakennusten mitat, sijainnit ja jopa lukumäärät ovat epätarkkoja (Hassinen 1999: 40). Vuosina 1997 ja 1998 Kauppatorilla tehdyn arkeologisen kenttätöiden myötä Lahden kylää esittävässä historiallisissa kartoissa todettiin muutaman metrin epätarkkuuksia rakennusten ja tiestön kuvaamisessa. Tilusrajojenkin kartoituksessa on todettu selviä mittausvirheitä (Poutiainen & Uotila 1999: 195 – 198). Lisäksi on muistettava, että kylä on syntynyt jo keskiajalla, ellei aiemminkin, eikä 1700 – 1800-lukujen kartta-aineisto voine täysin kuvastaa rakennuskannan ja tiestön sijoittumista varhaisemmissa vaiheissa. Kuten edellä todettiin, vuoden 1998 pelastuskaivauksissa Kauppatorilla löydettiin myöhäiskeskiaikaan tai uuden ajan alkuun ajoittuva tulisija, jotka oli jäänyt kartoissa kuvatun Ylisen Viipurintien linjan alle (Poutiainen & Uotila 1999: 198).

Kesäkuussa 1877 palaneen kylän osan länsirajan muodosti Hennalan talo (Takala 1999a: 43). Palo oli saanut alkunsa kahtia jaetun Marolan talon toisessa puoliskossa, Ala-Marolassa, asuneen muonamies Mörtin mökistä (Takala 1999a: 46 – 48).

VALMISTELUT, TYÖMENETELMÄT JA DOKUMENTAATIO

Koekuoppien sijoittelu ja kaivaminen

Viiden koekuopan sijoittelussa oli otettava huomioon vesijohtojen ja viemäreiden sekä sähkökaapeleiden ja datakaapeleiden sijainnit Alatorin alueella. Lahti Aqua, LE-Sähköverkko Oy ja DNA Oy toimittivat asiaan liittyviä karttoja, ja kahden jälkimmäisenä mainitun työntekijät kävivät varmistamassa asian tutkan avulla merkiten kaapelilinjat maahan 27.8.

Koekuopat sijoitettiin puistokäytävien ja puiston keskusaukion murskeella päällystettyihin kohtiin. Puistokiveystä tai puiston istutuspuualueita ei haluttu vahingoittaa. Tämä rajasi koekuopituksen ulkopuolelle puiston tiheästi istutetun etelälounaisen laidan, johon on 1870-luvun tiluskartassa merkitty Hennalan talon rakennuksia (ks. kuva 4). Koekuopat kaivettiin kaivinkoneella pohjaan asti kenttätöyryjohtajan jatkuvassa valvonnassa. Poikkeuksen muodosti koekuoppa 5, jossa konekaivu lopetettiin täyttömaan alta paljastuneen likamaakerroksen ylätasoon, minkä jälkeen likamaakerros kaivettiin lapiolla ja lastoilla pohjaan. Näin meneteltiin, koska työ oli edennyt nopeasti ja säästynyttä aikaa voitiin käyttää selvittämään tarkemmin, millaista löytömateriaalia likamaakerros sisältää. Muissa koekuopissa otettiin talteen dokumentoitaviksi täyttömaakerrosten ja

likamaakerroksen profiilissa havaitut esineet: tällaisia löytöjä saatiin vain koekuopista 1 ja 3 (ks. luettelo 3). Dokumentoinnin jälkeen koekuopat täytettiin.

Dokumentointi

Koekuopat dokumentoitiin sanallisesti, valokuvoin (mustavalkokuvina ja digitaalisina kuvataallenteina) sekä profiilikartoilla. Koekuoppien sijainnit sekä niiden pinta- ja pohjakorkeudet mitattiin takymetrillä. Takymetrin asemointi perustui väliaikaisiin kiintopisteisiin, jotka Lahden kaupungin Teknisen ja ympäristötoimialan mittausryhmä kävi merkitsemässä puistokiveykseen satelliittipaikantimen avulla. Mittaukset suoritettiin ETRS-GK27-tasokoordinaatistossa ja muunnettiin jälkityövaiheessa ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistoon. Mittausten tarkistettavuutta varten puistokiveyksen kulmat mitattiin takymetrillä. Kulmien sijaintitiedot on ilmoitettu kaivauskertomuksen yleiskartassa ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistossa (kartta 1, kiintopisteet A – D). Kustakin koekuopasta piirrettiin kartta 1 – 4 eri profiilista. Teemu Tiainen piirsi profiilikartat puhtaaksi MapInfo-ohjelmalla. Sää- ja havainto-olosuhteet olivat hyvät koko kenttätöiden ajan. Koekaivauksen yhteydessä ei otettu näytteitä.

Kuva 6: Koekuoppaa 3 kaivetaan. Kuvassa koneyrittäjä Lars Skofelt kaivinkoneessa ja piirtäjä Teemu Tiainen. Kuvaussuunta pohjoisesta etelään. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Löytöjen ja valokuvien käsittely

Koekaivauksen yhteydessä talteen otettuja löytöjä ei säilytetty. Täyttökerroksista ja likamaakerroksesta tehdyt löydöt puhdistettiin, valokuvattiin digitaalikameralla ja luetteloitiin ennen poistamista (luettelo 3 ja kuvataulu 2). Poistettuja löytöjä esittäviä kuvatallenteita ei luetteloitu tai arkistoitu, mutta niistä koottu kuvataulu sisältyy liitteenä kaivauskertomukseen. Osa poistetuista löydöistä liitettiin Lahden kaupunginmuseon referenssikokoelmaan.

Mustavalkonegatiivit arkistoitiin Lahden kaupunginmuseon valokuva-arkistoon päänumerolla KUVKUVN2012003 (luettelo 2 ja kuvataulu 1). Kenttätöön aikana otettuja digitaalisia kuvatallenteita ei luetteloitu tai arkistoitu, mutta niitä on käytetty tämän kenttätökertomuksen kuvituksena ja niistä on koottu kuvataulu 3.

Kuva 7: Koekuopan 5 profiilien dokumentointia. Kuvissa Teemu Tiainen. Kuvaaja: Eetu Sorvali. KUVKUVN2012003: 22 ja 23.

KOEKUOPAT

Koekuoppa 1

Koekuopan laajuus pintatasossa: noin 225 x 300 – 375 cm (viisikulmainen kuoppa), yhteensä 11,19 neliometriä

Koekuopan syvyys: noin 175 cm

Kulmien koordinaatit ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistossa:

P 6761744,298	I 427221,2589
P 6761743,03	I 427218,1702
P 6761745,574	I 427217,1293
P 6761747,063	I 427220,2913
P 6761745,965	I 427221,7642

Mv-kuvat: KUVKUVN2012003: 1

Kartat: Kartta 2

Koekuoppa 1 kaivettiin Alatorin koilliselle puistokäytävälle, joka vie Marolankadulle. Koekuopan luoteisprofiilista piirrettiin kartta. Yhden profiilin kartoittamisen katsottiin riittävän, koska arkeologisesti kiinnostava ilmiö eli likamaakerros oli kaikissa profiileissa varsin yhdenmukainen. Koekuopan profiileissa havaittiin seuraavat kerrokset:

1. *Täyttömaa*: mursketta, pääosin noin 70 cm paksuinen kerros
2. *Täyttömaa*: noin 30 cm paksuinen kerros vaaleaa hiekkaa (koekuopan lounaisosa)
3. *Täyttömaa*: pääosin noin 30 cm paksuinen kerros harmaata soraa (koekuopan koillisosa)
4. *Täyttömaa*: noin 30 cm paksuinen kerros vaaleaa hiekkaa, seassa nyrkinkokoista kiveä (vain koekuopan lounaisosa)
5. *Likamaa*: noin 30 cm paksuinen kerros tummanharmaata hiesua, seassa maatonutta orgaanista ainesta
6. *Koskematon pohjamaa*: vaaleanruskea hiesu

Koekuopassa ei todettu mitään kiinteisiin rakenteisiin viittaavaa. Likamaakerros tulkittiin muissa koekuopissa havaittujen vastaavien kerrosten tavoin Lahden kylän aikaiseksi kulttuurikerrokseksi

Alatorin huoltoasema (1930 – 50) on sijainnut koekuoppa 1:n läheisyydessä, ja koekuoppa kaivettiin keskelle bensiinijakeiden pilaamaa aluetta (ks. edellä). Koekuopassa ei havaittu mitään huoltoasemaan viittaavaa. Maakerroksissa ei voitu näkö tarkastelulla todeta mitään pilaantuneeseen maahan viittaavaa, eikä myöskään polttoaineiden hajua havaittu. Koekairausten perusteella Alatorin pilaantuneet maakerrokset alkavat noin kahden metrin syvyydellä nykyisestä maanpinnasta (Perusselvitysraportti 2007, Maaperän kunnostusohjelma SOILI), joten noin 175 cm syvyinen koekuoppa ei välttämättä ulottunut niihin asti.

Kuva 8: Koekuoppa 1:n lounaisprofiili. Profiilin alaosassa erottuu erilaisten täyttömaakerrosten alla tumma likamaakerros. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Koekuoppa 2

Koekuopan laajuus pintatasossa: noin 300 – 350 x 350 cm, yhteensä 10,30 neliometriä

Koekuopan syvyys: noin 175 cm

Kulmien koordinaatit ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistossa:

P 6761731,62	I 427185,9332
P 6761728,118	I 427185,3298
P 6761728,852	I 427182,2817
P 6761732,186	I 427183,2524

Mv-kuvat: KUVKUVN2012003: 2 ja 3

Kartat: Kartta 3

Koekuoppa 2 kaivettiin Alatorin lounaisen puistokäytävän lähelle puiston keskusaukealle puiston länsireunan nurmikon ja keskusaukean keskellä olevan nelikulmaisen puistokiveyksen väliin. Itse puistokäytävälle koekuoppaa ei voitu kaivaa kaapeleiden ja vesijohdon takia.

Koekuopasta piirrettiin profiilikartta, joka käsittää sekä pohjoiskoillisen että itäkaakkaisen profiilin. Profiileissa havaittiin seuraavat maakerrokset:

1. *Täyttömaa*: noin 60 cm paksuinen kerros murskettua
2. *Täyttömaa*: noin 20 – 30 cm paksuinen kerros vaaleaa hiekkaa (vain koekuopan itäkaakkoinen puoli)
3. *Täyttömaa*: noin 10 – 30 cm paksuinen kerros karkeaa soraa (vain koekuopan itäkaakkoinen puoli). Osittain kerroksen 2 alla.
4. *Resentti puistomultakerros/täyttömaa?*: koekuopan länsiluoteisella puolella muutaman senttimetrin paksuinen, hyvin tumma, maaton orgaanista ainesta sisältävä hiekkainen kerros kerrosten 2 ja 5 välissä
5. *Täyttömaa*: noin 40 cm paksuinen kerros vaaleaa hiekkaa (vain koekuopan länsiluoteinen puoli) *Täyttömaa*: noin 40 cm paksuinen kerros soraa, sisälsi runsaasti kiviä (halkaisijaltaan enintään noin 20 cm). Kerros 6 esiintyi vain koekuopan itäkaakkaisella puolella
6. *Likamaa*: Tummanruskea, multamainen, soran- ja hiekansekainen hiesu, jossa on maaton orgaanista ainesta seassa. Vain vähän nokea tai hiiltä. Tulkittiin Lahden kylän aikaiseksi kulttuurikerrokseksi. Ei sisältänyt mitään rakenteita. Paksuus 20 – 25 cm.
7. *Koskematon pohjamaa*: vaaleanruskea hiesu

Kuva 9: Koekuoppa 2:n koilliskulma. Profiilien alaosassa erottuu erilaisten täyttömaakerrosten alla tumma likamaakerros. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Koekuoppa 3

Koekuopan laajuus pintatasossa: noin 325 – 350 x 275 cm, yhteensä 11,06 neliometriä

Koekuopan syvyys: noin 190 cm

Kulmien koordinaatit ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistossa:

P 6761749,783	I 427183,311
P 6761747,512	I 427181,3168
P 6761750,295	I 427178,6899
P 6761752,332	I 427180,9605

Mv-kuvat: KUVKUVN2012003: 4 – 7

Kartat: Kartta 4

Koekuoppa 3 kaivettiin Alatorin luoteiselle puistokäytävälle, joka vie Rauhankadulle. Koekuopasta piirrettiin profiilikartta, joka sisältää sekä koillisen että lounaisen profiilin.

Kuva 10: Koekuoppa 3:n lounaisprofiili. Profiilin alaosassa erottuu täyttömaakerrosten alla tumma likamaakerros. Suodatinkangas profiilissa lienee vuodelta 1995. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Koekuopan 3 profiileissa todettiin seuraavat kerrokset:

1. *Täyttömaa*: noin 75 – 90 cm paksuinen kerros mursketta, pohjalla suodatinkangasta
2. *Resentti puistomultakerros/täyttömaa?*: noin 10 cm paksuinen, tumma, maatunutta orgaanista ainesta sisältävä hiesumulta (vain koekuopan koillispuolella)
3. *Täyttömaa*: noin 55 cm paksuinen kerros harmaata soraa, sisälsi runsaasti vaihtelevan kokoisia kiviä (halkaisijaltaan enintään 80 cm)
4. *Likamaa*: Tummanruskea, multamainen, soran- ja hiekansekainen hiesu, jossa on maatunutta orgaanista ainesta seassa. Sisälsi vain vähän nokea tai hiiltä. Tulkittiin Lahden kylän aikaiseksi kulttuurikerrokseksi. Ei sisältänyt mitään rakenteita. Paksuus noin 13 cm.
5. *Koskematon pohjamaa*: vaaleanruskea hiesu

Kuva 11: Koekuoppa 4 länsiluoteeseen päin katsottuna. Profiilien alaosassa erottuu täyttömaakerrosten alla tumma likamaakerros. Savilinsi (kerros 3) eli ilmeisesti ihmistekoinen poikkeama erottuu kuvan vasemmassa laidassa lounaisprofiilissa. Koekuopan pohjoiskulmassa erottuva suodatinkangas lienee vuodelta 1995. Suodatinkankaan alapuolella sijaitsee kaksi kiveä (ks. kuvat 9 ja 10) Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Koekuoppa 4

Koekuopan laajuus pintatasossa: noin 225 – 275 x 275 cm, yhteensä 7.14 neliometriä

Koekuopan syvyys: noin 125 cm

Kulmien koordinaatit ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistossa:

P 6761712,997	I 427206,2543
P 6761715,323	I 427205,29
P 6761716,432	I 427207,5564
P 6761714,293	I 427208,6235

Mv-kuvat: KUVKUVN2012003: 8 – 14

Kartat: Kartta 5

Koekuoppa 4 kaivettiin Alatorin kaakkoiselle puistokäytävälle, joka vie Marolankadulle. Koekuopasta piirrettiin profiilikartta, joka käsittää kaikki neljä profiilia. Syynä kaikkien profiilien kartoittamiseen oli koekuopassa havaittu poikkeama, savilinssi (kerros 3). Profiileissa todettiin seuraavat kerrokset:

1. *Täyttömaa*: noin 50 – 75 cm paksuinen kerros mursketta, pohjalla suodatinkangasta
2. *Täyttömaa*: noin 15 – 30 cm paksuinen kerros vaaleaa hiekkaa
3. *Poikkeama*: noin 10 – 20 cm paksu harmaa savilinssi osittain kerrosten 2 ja 4 välissä ja osittain selvästi kerroksen 4 sisällä (ks. kartta 5)
4. *Likamaa*: Tummanruskea, multamainen, soran- ja hiekkansekainen hiesu, jossa on maaton orgaanista ainesta seassa. Sisälsi vain vähän nokea tai hiiltä. Tulkittiin Lahden kylän aikaiseksi kulttuurikerrokseksi. Likamaakerroksessa luoteisprofiilin pohjoisosassa noin korkeudella 96,60 – 96,75 mpy (N2000-järjestelmä) oli vierekkäin kaksi kiveä, jotka olivat kumpikin esillä noin 20 cm leveydeltä (ks. kuvat 9 ja 10 ja kartta 5). Likamaakerroksen paksuus oli noin 35 – 40 cm paitsi koekuopan koillisosassa, jossa se kaventui 5 – 7 cm paksuksi.
5. *Koskematon pohjamaa*: vaaleanruskea hiesu

Savilinssi (kerros 3) on epäilemättä ihmisen paikalle levittämä. Stratigrafian kannalta kyseessä voisi muuten olla täyttömaakerros, mutta koekuopan kaakkoisprofiilissa savilinssi selkeästi sijoittuu osittain likamaakerroksen (kerros 4) sisään. Näin ollen ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että savilinssi on levitetty alueelle likamaakerroksen muodostumisvaiheessa eli otaksuttavasti Lahden kylän aikana. Siinä tapauksessa kyseessä voisi olla jokin pihamaahan liittyvä rakenne tai kenties jopa savipermanto. Mahdollista on sekin, että likamaakerros on myöhemmän maankäytön yhteydessä mylläntynyt ja vasta silloin osittain levinnyt savilinssin päälle, mutta asiaa ei voitu todeta koekuopan profiilien perusteella. Tässäkin tapauksessa on silti mahdollista, että savilinssi on levitetty likamaakerroksen päälle jo Lahden kylän aikana.

Toinen huomiota kiinnittänyt piirre koekuopan 4 likamaakerroksessa olivat edellä mainitut kaksi kiveä, jotka erottuivat luoteisprofiilin pohjoisosassa (ks. kuvat 9 ja 10). On mahdollista, että kivet liittyvät johonkin kiinteään rakenteeseen. Likamaakerros poistettiin koneellisesti ohuina siivuina kenttäyönjohtajan ja toisen piirtäjän jatkuvassa tarkkailussa. Tällöin ei havaittu kiviä, joten luoteisprofiilin kivet eivät liittyneet mihinkään sellaiseen rakenteeseen, joka olisi jatkunut koekuopan alueelle.

Kuva 12: Koekuoppa 4:n luoteisprofiilissa vierekkäin kaksi kiveä, jotka ovat esillä noin 20 cm leveydeltä. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Kuva 13: Koekuoppa 2:n luoteisprofiili. Kuvan 9 kivet erottuvat suodatinkankaan liepeen alapuolella kuvan oikealla puolella. Kivet ympäröity punaisella soikiolla. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Kuva 14: Koekuopan 4 kaakkoisprofiili. Profiilin alaosassa erottuu tumma likamaakerros, jonka keskellä on puhdas savilinssi. Mittakaavana nivelmitta (keltainen ja musta vuorottelevat 10 cm välein). Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Koekuoppa 5

Koekuopan laajuus pintatasossa: noin 225 – 275 x 225 – 275 cm, yhteensä 6,53 neliometriä

Koekuopan syvyys: noin 125 cm

Kulmien koordinaatit ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatistossa:

P 6761730,493	I 427206,8913
P 6761731,057	I 427206,8913
P 6761733,309	I 427205,1147
P 6761732,808	I 427207,3765

Mv-kuvat: KUVKUVN2012003: 15 – 23

Kartat: Kartat 6, 7 ja 8

Koekuoppa 5 kaivettiin Toripuiston itäreunan nurmikon ja puistokiveyksen väliin. Koekuopan kaikki neljä profiilia kartoitettiin (kartta 6). Tämän lisäksi likamaan (kerros 5) ylätason pintakorkeudet sekä pohjamaassa (kerros 6) havaitun ojanteen koordinaatit ja reunojen ynnä pohjan korkeudet mitattiin takymetrillä (kartta 7).

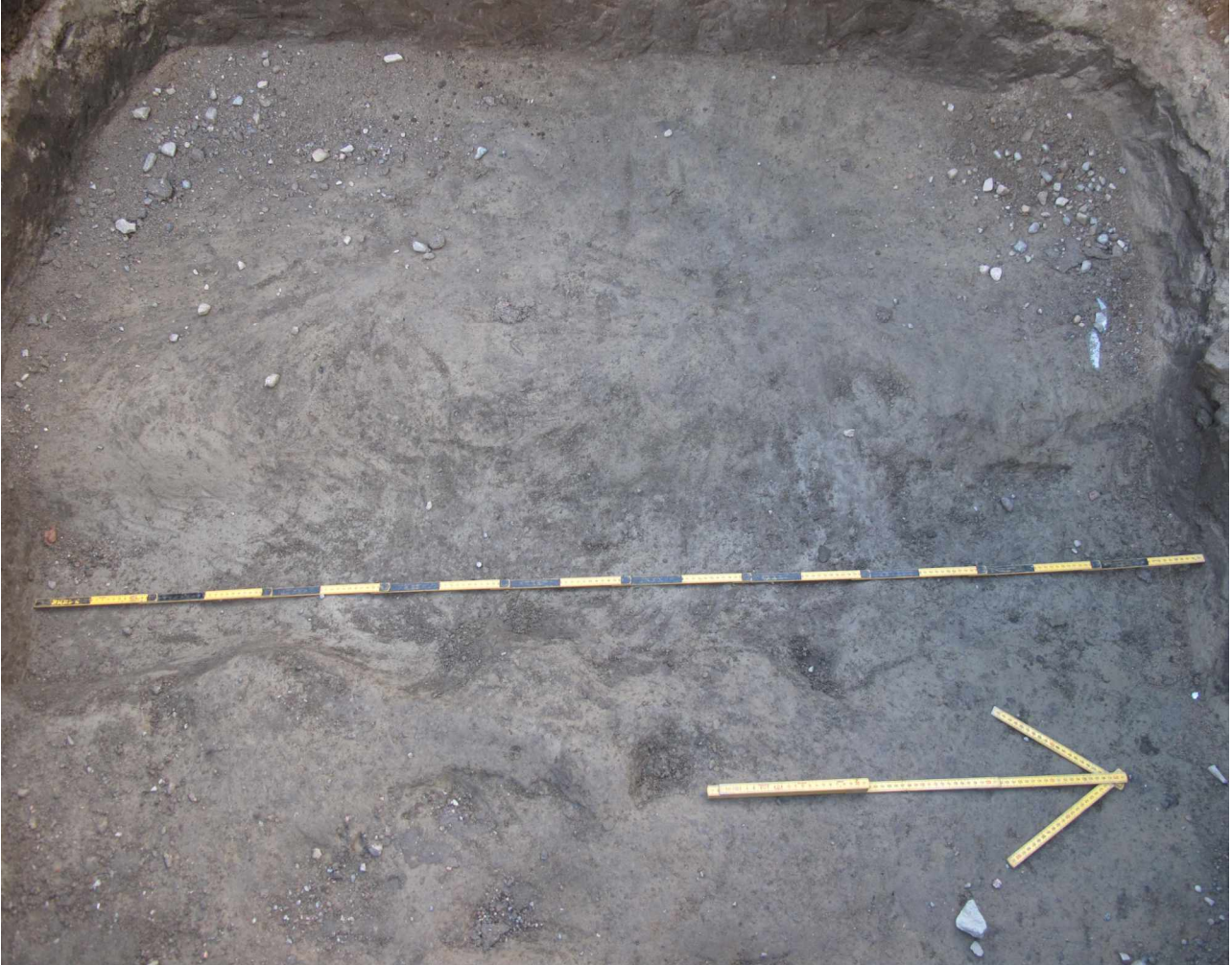

Kuva 15: Koekuoppa 5 kaivettuna likamaakerroksen (kerros 5) ylätasoon asti. Kuvaussuunta itäkaakosta länsiluoteeseen. Mittakaavana nivelmitta (keltainen ja musta vuorottelevat 10 cm välein). Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Profiileissa todettiin seuraavat kerrokset:

1. *Täyttömaa*: noin 35 – 50 cm paksuinen kerros murskettua
2. *Täyttömaa*: Harmaata soraa, kerroksen paksuus noin 10 cm paitsi koekuopan koillisosassa, jossa kerros laskeutuu kuopalle noin 60 cm paksuisena. Kerroksen pohjalla suodatinkangasta.
3. *Kivitaso ja täyttömaa*: Kerroksen paksuus noin 45 – 50 cm paitsi koekuopan koillisosassa, josta kerros puuttuu 3 kokonaan kerroksen 2 laskeutuessa kuopalle sen läpi. Voimakkaasti sekoittuneen, sekä tummaa multamaista hiesua että vaaleampaa soraa ja hiekkaa sisältäneen täyttömaan seassa oli yksi kerros kiviä, joiden halkaisija oli noin 25 – 35 cm. Kivet oli levitetty struktuurittomaksi tasoksi (ks. kuvataulu 3, kuvat 20 ja 21).
4. *Täyttömaa*: noin 13 – 15 cm paksu kerros pientä kiveä sisältävää hiekkaa, seassa pieni määrä tiilenpaloja.
5. *Likamaa*: Tummanruskea, multamainen, soran- ja hiekansekainen hiesu, jossa on maatonutta orgaanista ainesta seassa. Sisälsi vain vähän nokea tai hiiltä. Tulkittiin Lahden kylän aikaiseksi kulttuurikerrokseksi. Ei sisältänyt mitään rakenteita. Paksuus noin 15 – 20 cm.

6. *Pohjamaa*: Vaaleanruskeaa hiesua. Pohjatasossa oli likamaan (kerros 3) täyttämä ojanne, joka kulki koekuopan poikki pohjoisprofiilista eteläprofiiliin pohjoiskoillinen – etelälounas-suuntaisesti. Pohjoisprofiilin kohdalla ojanteen leveys oli noin 50 cm ja syvyys pohjamaan ylätasosta mitattuna noin 7 cm. Eteläprofiilin kohdalla ojanteen leveys oli noin 40 cm ja syvyys pohjamaan ylätasosta mitattuna noin 10 cm.

Kuva 16: Ojanne koekuopan 5 pohjamaassa. Mittakaava (nivelmitta) ojanteen pituusakselin kohdalla. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

Muista koekuopista poiketen koekuopassa 5 likamaa (kerros 5) poistettiin lapiolla ja lastoilla, minkä lisäksi kerros tutkittiin metallinilmaisimella ennen poistamista. Kerroksesta saatiin löytöinä muun muassa luuta, tiiltä, lasitettua kaakelia, pullolasia, erilaista keramiikkaa, asfalttikattohuovaksi arveltua materiaalia ja työstetty piinkappale (tarkemmat tiedot ks. luettelo 3 ja liite). Osa likamaakerroksen löydöistä oli selkeästi tai todennäköisesti resenttejä, kuten muovinpala, väritön tasolasi ja valkoinen lasimainen materiaali, joka oli todennäköisesti lampunkuvusta peräisin. Likamaakerros on siis koekuopan 5 läheisyydessä jossain määrin sekoittunut modernien maansiirto- ja kaivutöiden yhteydessä.

Pohjamaassa (kerros 5) havaittu ojanne saattaa liittyä Hennalan ja Marolan talojen väliseen tonttirajaan, joka on kulkenut koekuopan läheisyydestä (ks. kartta 8). Kuvauksesta päätellen samantapainen ojanne ("rakenne 14") dokumentoitiin vuonna 1997 Kauppatorin

pelastuskaivauksissa (Poutiainen & Uotila 1998: 43; rakenne 14:n alkuperäinen dokumentointilomake, 1997, Lahden kaupunginmuseon arkisto).

Kuva 17: Koekuopan 5 ojanne koekuopan eteläprofiiliin kohdalla. Kuvaaja: Sami Raninen. Ei luettelointinumeroa.

LÖYDÖT

- ks. luettelo 3 ja kuvataulu 2

Löytöjä havaittiin ja otettiin luettelointia varten talteen koekuopissa 2, 3 ja 4 – ensin mainitussa ainoa löytö tosin oli täyttömaakerroksessa havaittu resentiltä vaikuttava keramiikanpala. Koska koekuopat 1 – 4 kaivettiin koneellisesti, niistä voitiin käytännössä havaita vain profiileista esiin pilkistäneet löydöt. Ylivoimaisesti eniten löytöjä saatiin ymmärrettävästi koekuopasta 5, jossa likamaakerros kaivettiin lastoilla tai lapioidella; lapioidella poistettua maata yritettiin myös seuloa, vaikka käytännössä hiesuinen maa ei juuri mennyt seulasta läpi. Koekuopan 5 likamaakerroksen yläpintaa puhdistettaessa ja kerrosta varsinaisesti kaivettaessa saadut löydöt on luetteloitu erikseen luettelossa 3 ("täyttökerroksen ja likamaan rajapinta" ja "likamaa").

Kun molemmat edellä mainitut löytökontekstit otetaan huomioon, likamaakerroksen yleisintä löytöaineistoa koekuopassa 5 olivat:

- väritön tasolasi (112 kpl; 243 g)
- erilainen kaakeli (20 kpl; 338 g)
- tiili (11 kpl; 161,5 g)
- erilainen esine- ja astialasi (25 kpl; 95,8 g)
- erilainen pullolasi (8 kpl; 83,3 g)
- valkoinen läpinäkymätön lasi, luultavasti lampunkuvusta (45 kpl; 35,8 g)
- rautanaulat (7 kpl; 42,4 g)

Lahden kylän aikaisia löytöjä saattavat olla esimerkiksi lasitetut punasavikeramiikan palat (koekuoppa 5, luettelointinumero 11) ja osa lasilöydöistä. Kuten edellä on todettu, koekuopasta 5 saatiin likamaakerroksesta myös resenttejä löytöjä.

YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Lahden Alatorin alueelle on levitetty täyttömaakerroksia, joiden yhteenlaskettu syvyys nousee Alatorin länsiosassa puoleentoista metriin. Ylimpien täyttömaakerrosten pohjalla on suodatinkangasta, joten kerrokset eivät ole vanhoja. Puisto kunnostettiin vuonna 1995 (Rope 2001), ja kyseiset täyttömaakerrokset lienevät peräisin juuri tästä yhteydestä. Alempien täyttömaakerrosten ikään viittaavia havaintoja ei useimmissa koekuopissa tehty. Ne voivat liittyä 1950-luvulla tapahtuneeseen Toripuiston perustamiseen tai varhaisempiin Lahden ydinkeskustassa tehtyihin maansiirtotöihin. Täyttömaakerrosten *terminus post quem* voitaneen asettaa Lahden kylän paloon vuonna 1877. Koekuopassa 5 selkeästi resentti, jopa toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan ajoitettava löytömateriaali jatkui täyttömaakerrosten halki niiden alapuolella sijaitsevaan likamaahan asti (ks. luettelo 3). Koekuopassa 5 suodatinkankaalla pohjattu täyttömaakerros laskeutuikin osittain hyvin syvälle, lähes likamaakerroksen tasolle asti. On kuitenkin huomattava, että koekuopassa 5 likamaa kaivettiin muista koekuopista poiketen käsin, eikä täten voida sanoa, eroavatko koekuoppa 5:n löydöt likamaakerroksen normaalista sisällöstä.

Kaikissa koekuopissa löydettiin täyttömaakerrosten alta tumma likamaakerros, jolle on vaikea keksiä muuta selitystä kuin että kyseessä on Lahden kylän aikainen kulttuurimaa. Koekuopassa 4 havaittiin savilinssi, joka sijaitsi osittain likamaakerroksen päällä ja osittain sen seassa. Savilinssin tarkoitusta ei saatu selville, mutta se on epäilemättä ihmisen paikalle levittämä ja saattaa olla Lahden kylän aikainen. Lisäksi saman koekuopan luoteisprofiilissa havaittiin likamaakerroksessa kaksi isohkoa kiveä, jotka saattavat liittyä johonkin Lahden kylän aikaiseen kiinteään rakenteeseen. Koekuopassa 5 havaittiin pohjamaassa ojanne, joka saattaa liittyä Lahden kylän aikaiseen tonttirajaan kahden talon välillä.

Koekuopassa 4 tehtyjen havaintojen merkitystä arvioitaessa on otettava huomioon se, että 1870-luvun tiluskartan mukaan Marolan talon rakennuskanta on ulottunut koekuopan 4 lähetyville asti (ks. kuva 4). Lisäksi kyseisessä kartassa on merkitty Hennalan talon rakennuksia nykyisen Toripuiston etelälounaisimman laidan keskiosaa vastaavalle alueelle. Niiden kohdalla sijaitsi tiheässä puiston istutuspuita, joten koekuopan tekeminen ei ollut mahdollista. Muissa koekuopissa likamaakerroksen tai pohjamaan yhteydessä ei tehty mitään rakenteisiin viittaavia

havaintoja. Tämä sopii historiallisen kartta-aineiston antamaan kuvaan, jonka mukaan Toripuiston alue oli 1700 – 1800-lukujen aikana pääasiassa rakentamatonta tonttimaata. Likamaakerroksessa oli vain vähän nokea ja hiiltä, mistä päätellen koekuoppien välittömässä läheisyydessä ei ole sijainnut suurta määrää palossa tuhoutuneita rakennuksia.

Sekä koekuopassa 4 tehtyjen havaintojen että historiallisen kartta-aineiston perusteella on syytä katsoa, että Lahden Alatorilla ainakin Toripuiston etelälounaisessa laidassa on paksujen täyttömaakerrosten alla voinut säilyä Lahden kylän aikaisia kiinteitä rakenteita. Lisäksi historiallisen kartta-aineiston perusteella on otettava huomioon mahdollisuus, että kylään liittyviä rakenteita on saattanut säilyä myös pysäköintialueella, joka sijaitsee Toripuiston etelälounaispuolella (ts. Toripuiston ja Aleksanterinkadun toimistorakennuksen eli entisen Starckjohannin rautakaupan välissä). Tässä raportissa kuvattu syksyn 2012 koekaivaus ei kohdistunut kyseiselle alueelle.

LÄHTEET

Julkaisemattomat ja arkistolähteet

- Malinen, Anssi 2003: *Arkeologinen tarkastus. Lahti, Torikatu, 22.8.2003.* Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo.
- Nyman, Jan-Erik & Takala, Hannu 2011: *Lahti – Lahden Kauppatori & Torikatu. Viemärikaivannon arkeologinen valvonta 11.04. – 18.04.2011.* Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo.
- Perusselvitysraportti 2007: *Öljyalan palvelukeskus Oy, Maaperän kunnostusohjelma SOILI. Perusselvitysraportti. Entinen polttoaineiden jakelupiste Vapaudenkatu 5, 15140 Lahti. SOILI-projektin numero: 15140-11-32. GA Oy:n projektin numero: 07502160359.* Golder Associates Oy.
- Poutiainen, Hannu 1998: Yhteenveto. – Poutiainen, Hannu & Uotila, Merja 1998 (toim.): sivut 81–83.
- Poutiainen, Hannu & Anttila, Marja 1998: *Arkeologinen pelastuskaivaus Lahden kauppatorilla keväällä 1998.* Lahden kaupunginmuseo.
- Poutiainen, Hannu, Sipilä, Marja & Anttila, Marja 1998: Rakennekuvaukset. – Poutiainen, Hannu & Uotila, Merja (toim.): sivut 34 – 75.
- Poutiainen, Hannu & Uotila, Merja 1998 (toim.): *Arkeologiset pelastuskaivaukset Lahden kauppatorilla 1997 & 1998. Raportti.* Lahden kaupunginmuseo.
- Rope, Anne-Maj 2001: *Lahden Alatori.* (Moniste). Lahden kaupunki. Tekninen ja ympäristötoimiala, maankäyttö.
- Wahl, Hannu-Matti 1998: Lahden torin arkeologisten tutkimusten I-vaihe. – Poutiainen, Hannu & Uotila, Merja 1998 (toim.): sivut 1 – 20.

Julkaistut lähteet

- Airamo, Raimo 1999: Lahden ydinkeskustan kaavoituksen vaiheita. – Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu (toim.): sivut 53 – 67.
- Hassinen, Esa 1999: Lahden kylä. – Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu (toim.): sivut 20 – 37.
- Heinonen, Jouko 1997: *Unohdettu maakunta. Päijät-Hämeen synty, valloitus, unohdus ja uuden nousun alku.* Päijät-Häme I. Päijät-Hämeen liitto & Lahden kaupunki.
- Järvinen, Olli 1965: *Lahti ennen meitä. Kylä- ja kauppalakauden vaiheita.* Karisto.
- Kuusi, Sakari 1980: *Hollolan pitäjän historia I – II. II yhdistetty ja korjattu painos.* (Alkup. painokset 1935 – 37). Salpausselän kirjapaino.
- PHKM: *Päijät-Hämeen kiinteät muinaisjäännökset.* Päijät-Hämeen liitto 2008.

- Poutiainen, Hannu, Anttila, Marja & Wahl, Hannu-Matti 1999: Lahden kauppatorin arkeologiset kaivaukset. – Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu 1999 (toim.): sivut 114 – 130.
- Poutiainen, Hannu & Uotila, Merja 1999: Arkeologiset löydöt, asiakirjat ja kartat valottavat Lahden menneisyyttä. – Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu (toim.): sivut 193 – 207.
- Takala, Hannu 1999a: Kuka poltti Lahden kylän? – Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu (toim.): sivut 38 – 52.
- Takala, Hannu 1999b: Lahden seudun asuttaminen esihistoriallisella ajalla. – Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu (toim.): sivut 9 - 19.
- Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu (toim.) 1999: *Nuoren kaupungin pitkä historia. Tutkimuksia Lahden menneisyydestä*. Lahden kaupunginmuseo.
- Tupala, Unto, ei julkaisuvuotta: *Kun Lahti rakennettiin. Lahden ydinkeskustan rakentuminen kauppalan ajoilta nykypäivään*. Lahden kaupunki.
- Uotila, Merja 1999: Lahden torin lautaruuhi. – Takala, Hannu & Poutiainen, Hannu (toim.): sivut 131 – 142.
- Vihola, Teppo 1995: *Lahden talouselämän historia*. Lahden historia 3. Lahden kaupunki.

KARTTALUETTELO

1. Yleiskartta
2. Koekuoppa 1: profiilikartta
3. Koekuoppa 2: profiilikartta
4. Koekuoppa 3: profiilikartta
5. koekuoppa 4: profiilikartta
6. Koekuoppa 5: profiilikartta
7. Koekuoppa 5: tasokartta
8. Koekuoppa 5: koekuopan pohjamaassa havaitun ojanteen tarkka linja suhteutettuna Alatorin alueen kantakarttaan

MV-VALOKUVALUETTELO

Mustavalkonegatiivien säilytyspaikka: Lahden kaupunginmuseon valokuva-arkisto

Päänumero: KUVKUVN2012003

Kuvaaja: Sami Raninen, ellei toisin mainita

Katso myös: kuvataulu 1, mv-negatiivit

Alanumero	Kuvauskohde	Kuvaussuunta (mitä kohti)	Pvm
1	Työkuva: koekuoppaa 1 avataan	ENE	27.8.
2	Koekuoppa 2, itäkaakkoisprofiili	ESE	28.8.
3	Koekuoppa 2, pohjoiskoillisprofiili	NNW	28.8.
4	Koekuoppa 3, kaakkoisprofiili	SE	31.8.
5	Koekuoppa 3, lounaisprofiili	SW	31.8.
6	Koekuoppa 3, luoteisprofiili	NW	31.8.
7	Koekuoppa 3, koillisprofiili	NE	31.8.
8	Työkuva: Teemu Tiainen puhdistaa koekuopan 4 profiilia	W	3.9.
9	Koekuoppa 4, yleiskuva: pohjataso	ESE	3.9.
10	Koekuoppa 4, lounaisprofiili	SW	3.9.
11	Koekuoppa 4, luoteisprofiili	NW	3.9.
12	Koekuoppa 4, koillisprofiili	NE	3.9.
13	Koekuoppa 4, kaakkoisprofiili	SE	3.9.
14	Koekuoppa 4, yksityiskohta: kivet luoteisprofiilissa	NW	3.9.
15	Koekuoppa 5, välitaso: kivitaso täyttömaassa	N	5.9.
16	Koekuoppa 5, yleiskuva: pohjataso	N	5.9.
17	Koekuoppa 5, länsiprofiili	W	5.9.
18	Koekuoppa 5, eteläprofiili	S	5.9.
19	Koekuoppa 5, yksityiskohta: ojanne eteläprofiilin kohdalla	S	5.9.
20	Koekuoppa 5, itäprofiili	E	5.9.
21	Koekuoppa 5, pohjoisprofiili ja ojanne	N	5.9.
22	Koekuoppa 5, yleiskuva: ojanne pohjatasossa	W	5.9.
23	Työkuva: Teemu Tiainen piirtää koekuopan 5 profiilia (kuvaaja: Eetu Sorvali)	S	5.9.
24	Työkuva: Teemu Tiainen piirtää koekuopan 5 profiilia (kuvaaja: Eetu Sorvali)	SW	5.9.

POISTETUT LÖYDÖT

Luettelointi: Anne-Mari Liira ja Siiri Tuomenoja, tarkistus ja korjaukset Sami Raninen
Katso myös: kuvataulu 2, poistetut löydöt

Koekuoppa 2

1 Fajanssi, 1kpl, 17,4g

Mitat: 6,7 x 43,3 x 47,7 mm

Molemmipuolinen vaalea lasitus, ulkopinnalla kullanvärinen vaakasuora viivakoriste.

Koekuoppa 3

Täyttökerros

2 Rautanaula, 6kpl, 73,5g

Mitat: pisin: 88,4 x 5,1 pienin: 49,6; kanta 10,6 x 10,9 mm

Pahoin korrodoituneita nautoja.

3 Läpinäkymätön lasi, 14kpl, 48,9g

Mitat: suurin: 61,7 x 36,3 x 1,6 mm pienin: 19,4 x 12,4 x 1,6 mm

Valkoista läpinäkymätöntä lasia, joukossa reunapaloja. Mahdollisesti lampun kuvusta.

Yksi paksu kappale, jossa näkyvissä kierreuria (36,1 x 18,4 x 10,8).

4 Lasiesine, 7kpl, 61,4g

Kirkkaita lasiesineen kappaleita. Joukossa ilmakuplia sisältävä pullonsuu (73,9 x 25,3 x 3,3 x 15,3 mm [pullonsuun läpimitta]).

Yhdessä lasikappaleessa näkyvissä kirjainten osia (40,3 x 17,7 x 2,3 mm).

Loput viisi lasinpalaa kolmea eri paksuutta

5 Tiili, 1kpl, 113,5g

Mitat: 88,9 x 46,6 x 33,4 mm

Punaruskeaa tiiltä, yhdellä reunalla tallella alkuperäistä pintaa, sekoiteaineena erirakeista hiekkaa.

6 Laasti, 1kpl, 13,9g

Mitat: 33,5 x 23,5 x 18,9 mm

Vaaleaa laastia, jonka sekoitteena erirakeista hiekkaa.

7 Asfalttikattohuopa?, 6kpl, 18,1g

Mitat: suurin: 84,2 x 64,8 x 2,4 pienin: 10,1 x 8,5 x 1,2 mm

Mustaa huopaista levyä, jonka molemmilla pinnoilla karkearakeista hiekkaa.

Likamaa

8 Rautanaula, 7kpl, 34,1g

Mitat: pisin: 94,4 x 4,6, kanta 15,5 x 12,5; lyhyin: 29,3 x 3,3, kanta 7,4 x 6,7 mm

Korrodoituneita nautoja ja naulankappaleita. Yhdessä mukana puunjäännettä.

9 Esinelasi, 5kpl, 21,4g

Mitat: pisin 54,7 x 32,2 x 3 pienin: 13,8 x 12,8 x 2,7 mm

Ruskeaa lasia, jossa pieniä ilmakuplia. Luultavasti pullosta.

Koekuoppa 5

Täyttökerroksen ja likamaan rajapinta (likamaata puhdistettaessa löydetty)

10 Rautanaula, 6kpl, 27,0g

Mitat: pisin: 75,3 x 4,4 x 4,1 pienin: 27,5 x 4,4 mm

Kolme kokonaista naulaa ja kolme naulankappaletta. Pahoin korrodoituneita, kahdessa naulanvarressa kiinni lasia.

11 Lasitettu punasavikeramiikka, 3kpl, 8,3g

Mitat: suurin 23,4 x 19,4 x 8,6 mm

Kahdessa kylkipalassa ulkopinnalla keltapunaista raidallista koristelua ja väritön lasitus, sisäpinta lasittamaton, mahdollisesti samasta astiasta. Kolmannessa kappaleessa vaalean- ja tummanruskeaa sekä keltaista koristelua ja väritön lasitus, sisäpinta lasittamaton. Ei sekoiteaineita.

12 Kaakeli, 13kpl, 250,1g

Mitat: suurin: 80,3 x 57,2 x 12,4 pienin: 19,4 x 15 x 8,3 mm

Kolme kaakelinpalaa yhteensopivia, lasittamattomia punertavanruskeita reunapaloja, toinen puoli sileä, toisella noin 12 mm korkea reunalista ja pitkittäisiä uria. Yksi kappale kellertävää, tummaksi palanutta kaakelia, jossa yhdellä reunalla valkoista lasitusta. Yksi pala vaaleanruskeaa savea, toinen puoli murtunut, toisella kellertävää lasitusta ja vaalea pinnoite. Neljä palaa pinnoite, kahdessa palassa toinen pinta murtunut. Kaksi palaa punertavanruskeaa kaakelia, joissa toisella pinnalla vaalea pinnoite, punaruskeaa savea, toisella pinnalla vaalea mahdollisia reunapaloja, sopivat mahdollisesti yhteen. Yksi vaaleanruskea pala, toinen pinta murtunut, mahdollinen reunapala. Yksi punertavanruskea kappale, pinnat osittain murtuneita, mahdollinen reunapala.

13 Posliini ja fajanssi, 6kpl, 7,4g

Mitat: suurin 23,1 x 15,6 x 4,7 mm

Kolme kappaletta fajanssipohjapaloja, molemmilla puolilla valkoinen lasitus. Yksi posliinikytkinpalaa, jossa toisella puolella valkoinen lasitus ja vihreä koristeraita, toisella puolella valkoviireä kasviornamentiikkaa. Yhdessä posliinipalassa toisella puolella valkoinen lasite, toisella sinivalkoinen koristekuviointi. Yksi fajanssipala, jossa molemmilla pinnoilla valkoinen lasite.

14 Läpinäkymätön lasi, 39kpl, 33,0g

Mitat: suurin: 45,5 x 33,5 x 2,3 mm

Valkoista läpinäkymätöntä lasia, mahdollisesti lampun kuvusta. Yksi erilainen pala, jossa toisella pinnalla mahdollisesti vaaleaa pinnoitetta.

15 Esinelasi, 25kpl, 95,8g

Mitat: suurin: 68,2 x 44,7 x 4,5 mm

Kolme kappaletta luultavasti samasta astiasta, kirkasta lasia, kaksi reuna/pohjapalaa, joissa tyylytelyä kasviornamentiikkaa, toisessa palassa kirjaimet "hula", ja yksi kuvioitu pohjapala. Yksi jalallisen lasin kannan puolikas, kirkasta lasia (43,5 x 17,6 mm). Yksi paksu pala kirkasta lasia, mahdollisesti pohjapala. Kolme vihertävää palaa. Yksi tummanvihreä lasinpala, jossa pieniä ilmakuplia. Ohuehkoja (yksi pala 0,9mm) kirkkaita lasinpaloja 16kpl.

16 Pullolasi, 5kpl, 72,7g

Mitat: suurin 35,3 x 19,6 x 3,1 mm

Lasipullon pohja, kirkasta lasia, 60,5 x 1,6 mm. Kolme vihreää palaa, joissa pieniä ilmakuplia. Yksi ruskea pala, jossa ilmakuplia.

17 Tasolasi, 107kpl, 211,0g

Mitat: suurin: 68,4 x 20,4 x 2,6 mm

Kirkasta tasolasia, osassa paloja suoraa viirua. Yhdessä palassa nyrhitty reuna. Yhdessä palassa heikkoa iridisoitumista.

18 Tiili, 9kpl, 142,4g

Mitat: suurin: 65,5 x 52 x 19,5 pienin: 17,2 x 14,7 x 5,1 mm

Kolme punertavanruskeaa palaa, joissa yksi ehjä pinta, sekoiteaineena karkearakeista hiekkaa. Kaksi ruskeaa palaa, joissa pinnat murtuneita ja sekoiteaineena karkearakeista hiekkaa. Neljä vaaleanruskeaa palaa, joissa kaikissa toinen pinta ehjä, sekoiteaineena karkearakeista hiekkaa.

19 Pullonkorkki, 1kpl, 2,1g

Vääntynyt Karjala-olutpullon kruunukorkki, ei korrodoitunut.

Likamaa

20 Rautanaula, 1kpl, 8,3g

Mitat: 73,6 x 4,2 x 5; kanta 13,4 x 19,7 mm

Korrodoitunut, kokonainen rautanaula.

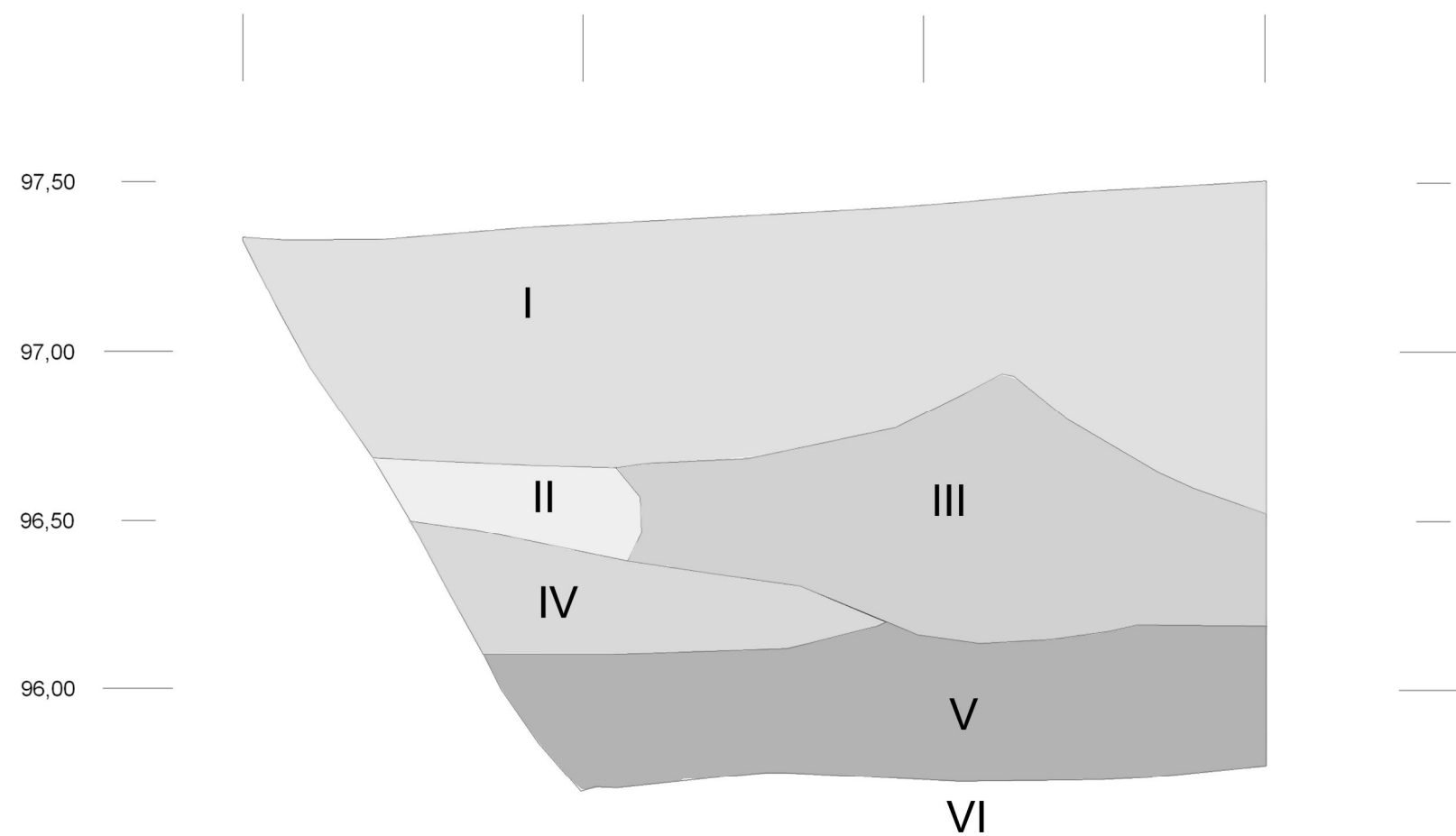
21 Punasavikeramiikka, 2kpl, 2,8g

Mitat: 28,5 x 18,1 x 3,2 ja 21,5 x 14 x 4,7 mm

Toinen (ohuempi) paloista punaruskeaa savea, jossa toisella pinnalla vihertävää lasitusta ja toinen

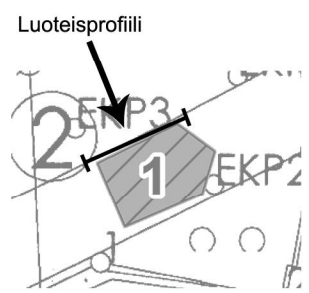
- pinta murtunut. Toinen pala punaruskeaa lasittamatonta savea, jossa molemmat pinnat ehjiä.
- 22 Kaakeli, 4kpl, 87,9g**
Mitat: suurin: 77,5 x 71,4 x 8,7 pienin: 21,9 x 21,8 x 7,3 mm
Kaksi harmaanruskeaa kulmapalaa, joissa molemmat pinnat osittain ehjiä ja toisella puolella keltaista lasitusta. Sekoiteaineena hienorakeista hiekkaa. Mahdollisesti samaa kaakelia. Kaksi palaa punertavanruskeaa lasittamatonta kaakelia, joissa toisessa osittain ehjä pinta jäljellä.
- 23 Läpinäkymätön lasi, 6kpl, 2,8g**
Mitat: suurin: 18,4 x 12,4 x 1,9 pienin: 12,3 x 7,6 x 0,9 mm
Valkoista läpinäkymätöntä lasia. Mahdollisesti lampunkuvusta.
- 24 Pullolasi, 3kpl, 10,6g**
Mitat: suurin: 34,4 x 24,8 x 3,9 mm
Kaksi palaa vihreää pullolasia, jossa toisessa ilmakuplia ja toinen pala todennäköisesti pullon kaulasta. Yksi pala kirkasta lasia (29,1 x 14,1 x 2,5 mm), jossa ulkopinnalla kirjaimet O ja N.
- 25 Tasolasi, 13kpl, 32,0g**
Mitat: suurin: 72,9 x 41,8 x 2,3 pienin: 18,1 x 6,5 x 5,7 mm
Kirkasta tasolasia, kaksi mahdollista reunapalaa.
- 26 Pii, 1kpl, 3,9g**
Mitat: 22,4 x 17,3 x 14,5 mm
Harmaata hyvälaatuista piitä, jossa työstön jälkiä.
- 27 Tiili, 2kpl, 19,1g**
Mitat: suurempi: 45,4 x 35,3 x 23,1 pienempi: 33,7 x 14,2 x 4,6 mm
Punaruskeaa tiiltä, jonka sekoiteaineena karkearakeista hiekkaa. Kaikki pinnat murtuneita.
- 28 Palanut luu, 1kpl, 0,3g**
Mitat: 9,6 x 9,5 x 7,3 mm
Pienen ungulaatin putkiluun pää (proximaali).
- 29 Palamaton luu, 2kpl, 3,9g**
Mitat: suurempi: 23,1 x 22,5 x 17,1 pienempi: 24,1 x 15,6 x 12 mm
Toinen pala pienen ungulaatin (sian tai lampaan) reisiluun pää (distaalipää). Toisessa palassa ei pintaa jäljellä, mahdollisesti putkiluusta.
- 30 Asfalttikattohuopaa?, 2kpl, 24,5g**
Mitat: suurempi: 58,2 x 48,6 x 8,1 pienempi: 39,1 x 25,6 x 5,6 mm
Mustaa huopaista levyä, jossa palojen toisella pinnalla karkearakeista hiekkaa.
- 31 Muovi, 1kpl, <0,1g**
Valkoinen muovipala, mahdollisesti sähköjohdosta.

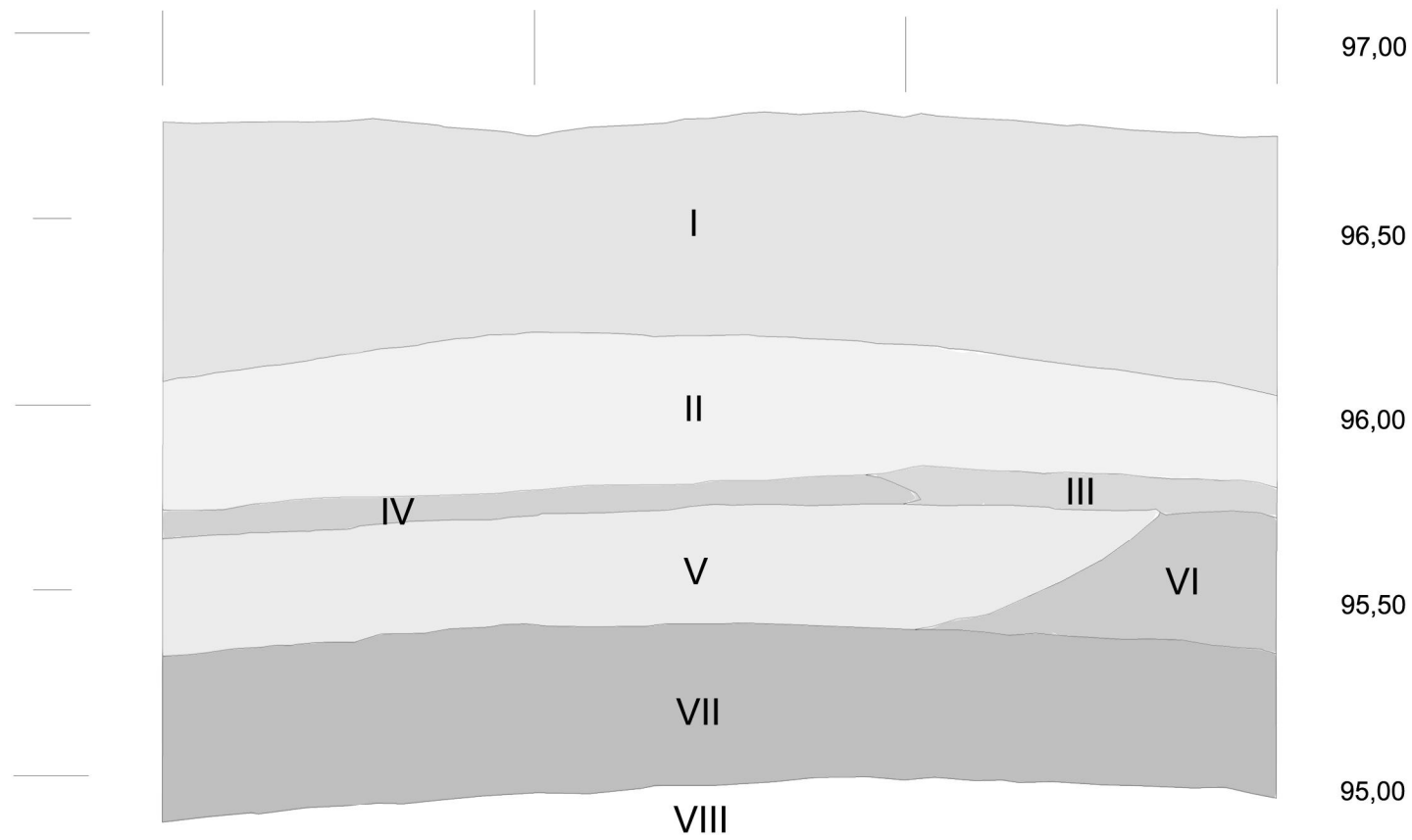

- I = Murske, täyttökerros
- II = Vaalea hiekka, täyttökerros
- III = Harmaa sora, täyttökerros
- IV = Vaalea kivinen hiekka, täyttökerros
- V = Likamaa
- VI = Vaalea hiesu, pohjamaa

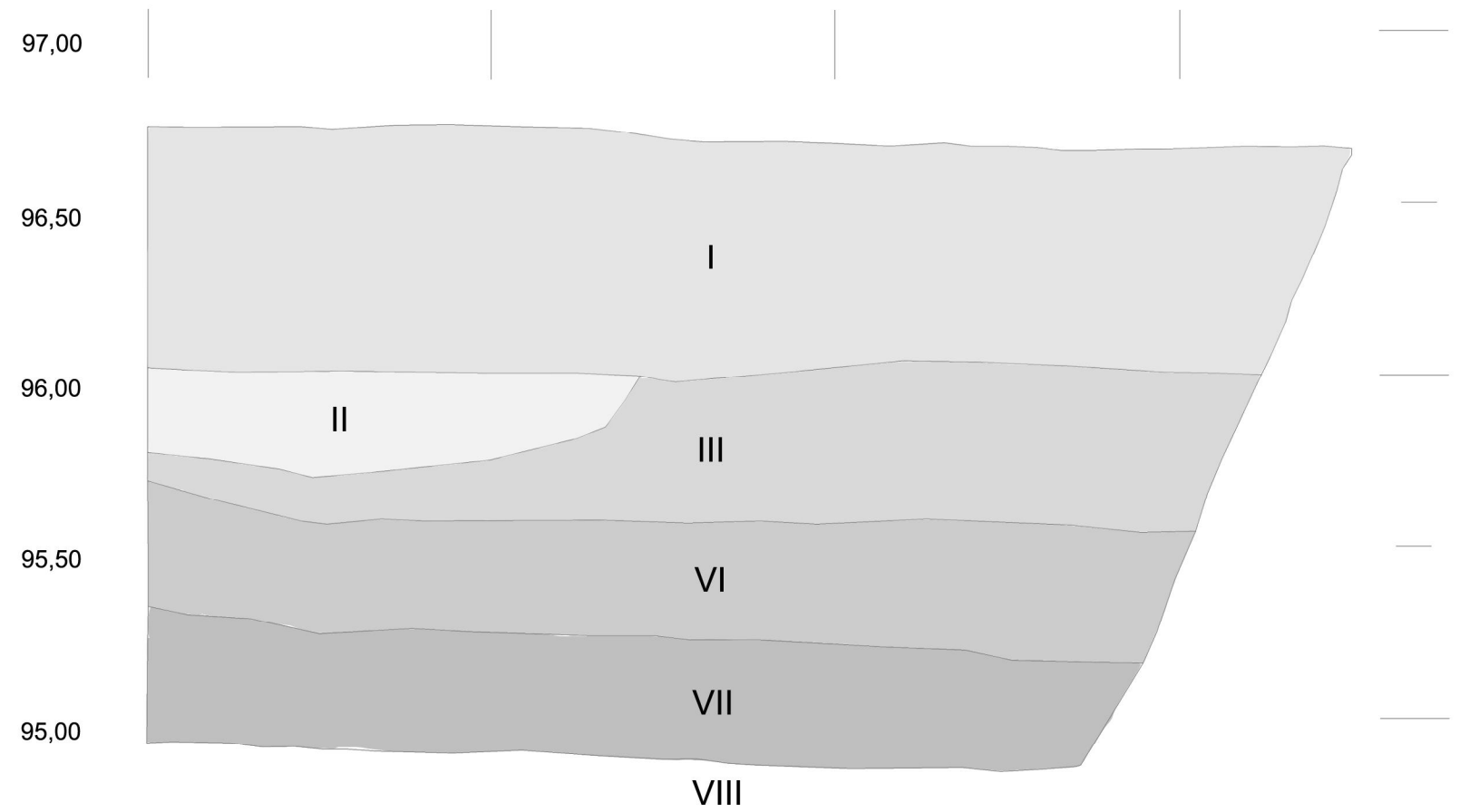
LAHTI Alatori Arkeologinen koekaivaus Sami Raninen 2012	Kartta 2 Koekuoppa 1 Luoteisprofiili
Kenttäpiirros: Eetu Sorvali 28.8.2012 Puhtaaksi piirto: Teemu Tiainen 09/2012	Mittakaava 1:20 N2000

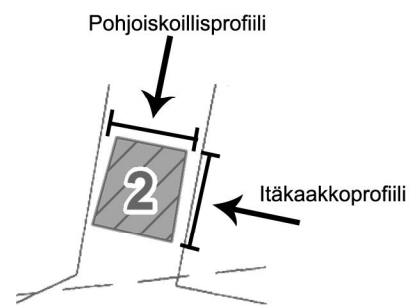
POHJOISKOILLISPROFIILI

ITÄKAARKOPROFIILI

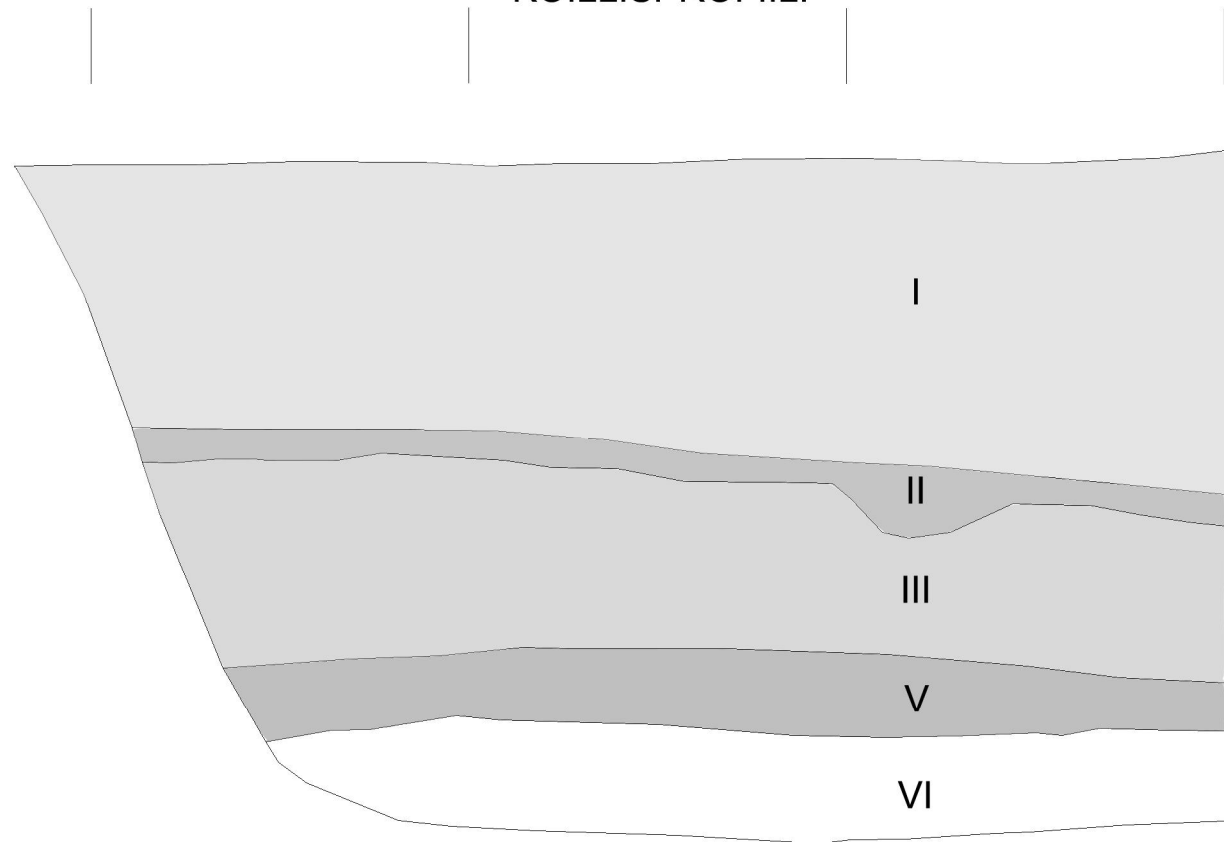

- I = Murske, täyttökerros
- II = Hiekka, täyttökerros
- III = Karkea sora, täyttökerros
- IV = Hiekkainen likamaa, sekoittunut kerros
- V = Vaalea hiekka, täyttökerros
- VI = Kivinen sora, täyttökerros
- VII = Likamaa
- VIII = Vaalea hiesu, pohjamaa

<p>LAHTI Alatori Arkeologinen koekaivaus Sami Raninen 2012</p>	<p>Kartta 3 Koekuoppa 2 Pohjoiskoillis- ja itäkaakkoprofiili</p>
<p>Kenttäpiirros: Teemu Tiainen 28.8.2012 Puhtaaksi piirto: Teemu Tiainen 09/2012</p>	<p>Mittakaava 1:20 N2000</p>

KOILLISPROFIILI

97,00

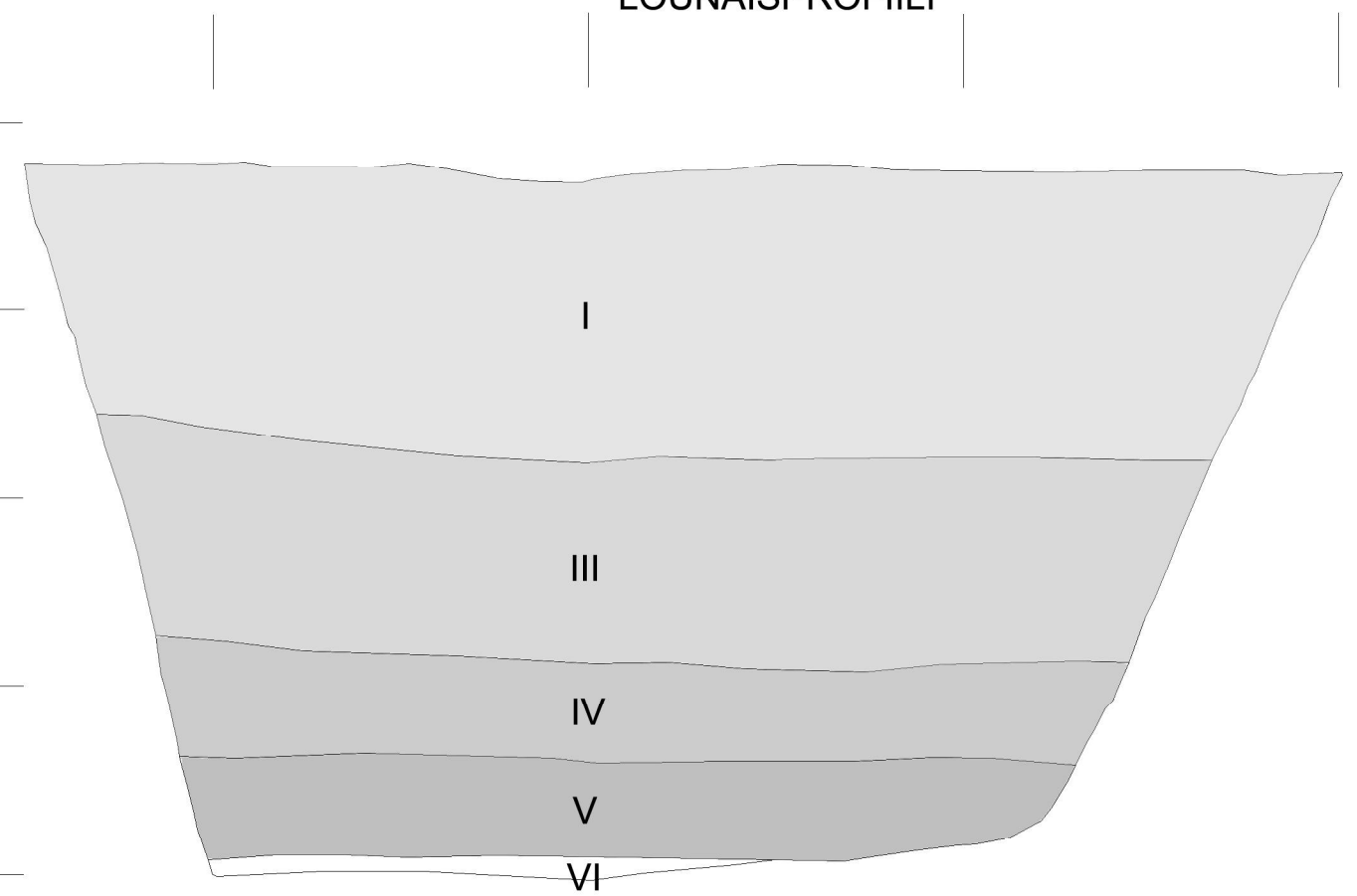
96,50

96,00

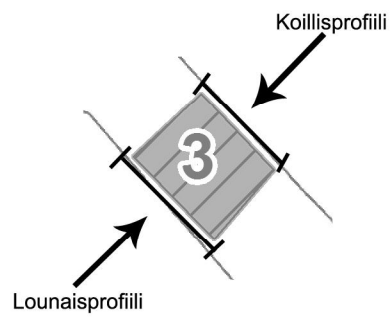
95,50

95,00

LOUNAISPROFIILI

0 20 40 100 cm

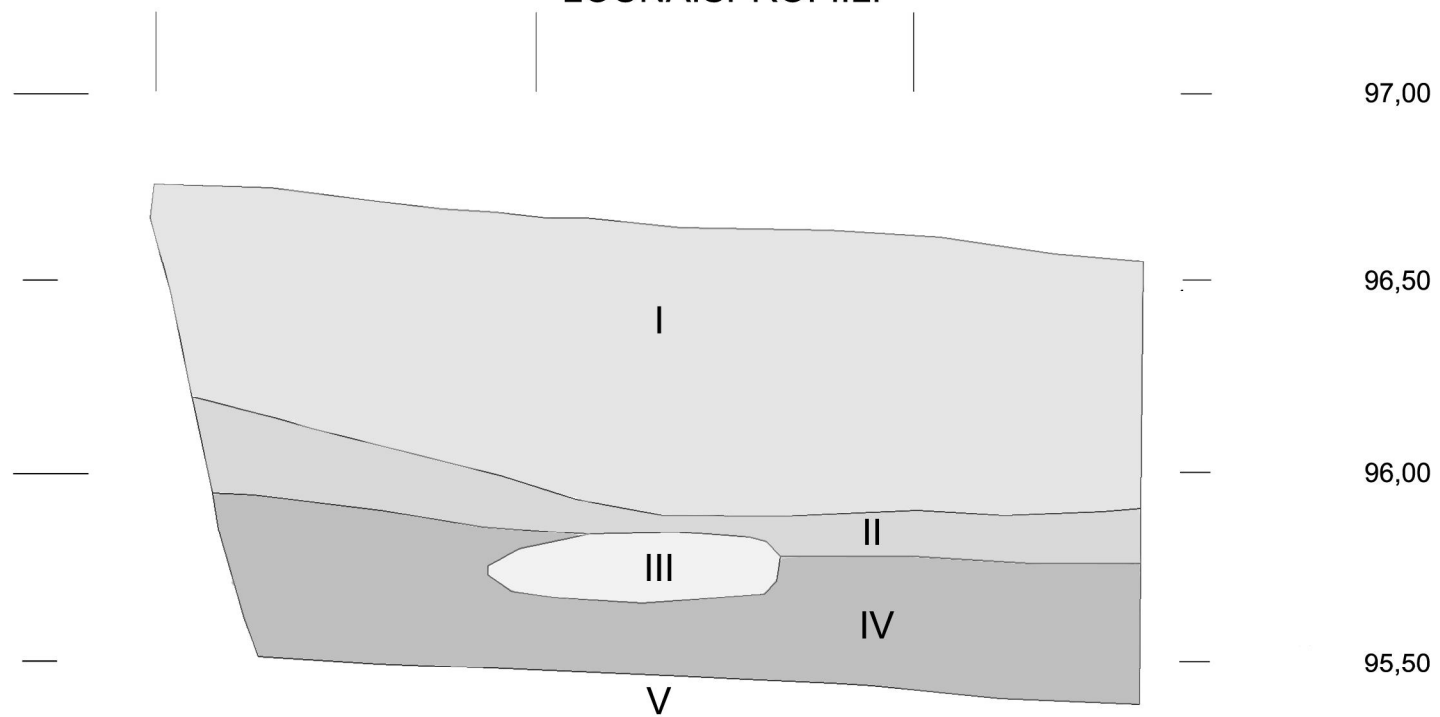

- I = Murske, täyttökerros
- II = Multa, täyttökerros
- III = Harmaa sora, täyttökerros
- IV = Likamaa ja harmaa sora, sekoittunut kerros
- V = Likamaa
- VI = Vaalea hiesu, pohjamaa

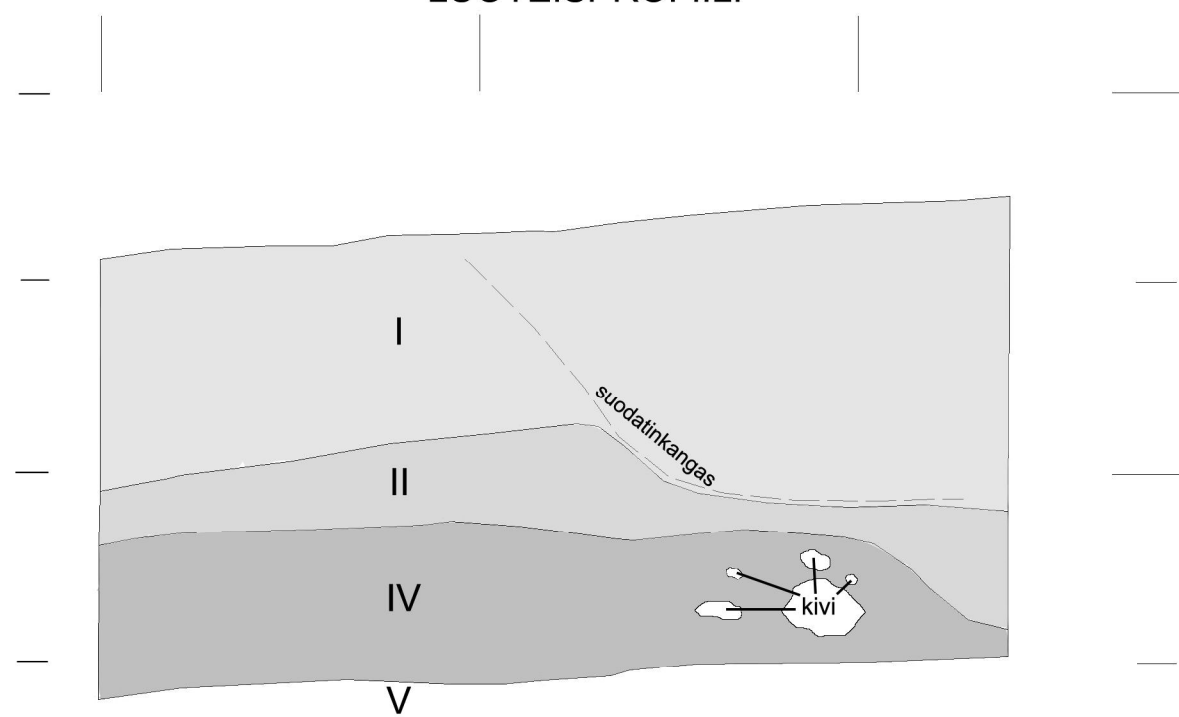
LAHTI Alatori Arkeologinen koekaivaus Sami Raninen 2012	Kartta 4 Koekuoppa 3 Koillis- ja lounaisprofiili
Kenttäpiirros: Teemu Tiainen 31.8.2012 Puhtaaksi piirto: Teemu Tiainen 09/2012	Mittakaava 1:20 N2000

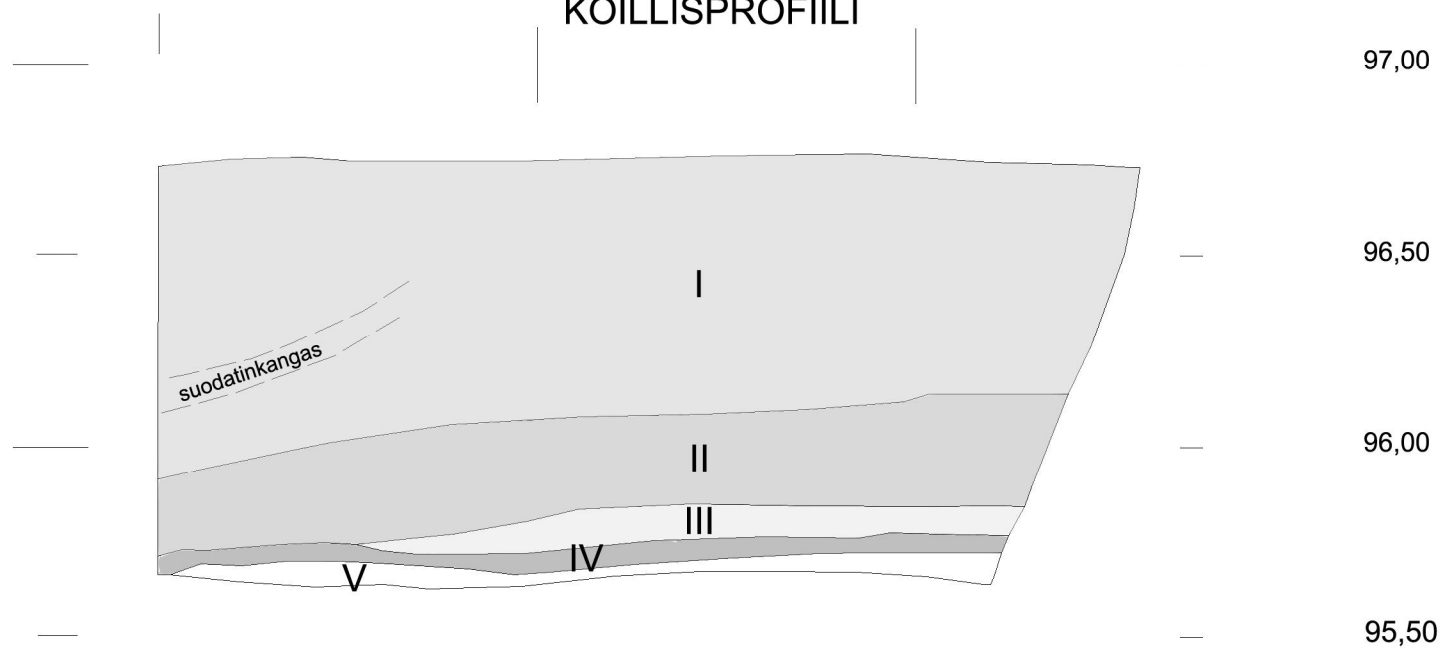
LOUNAISPROFIILI

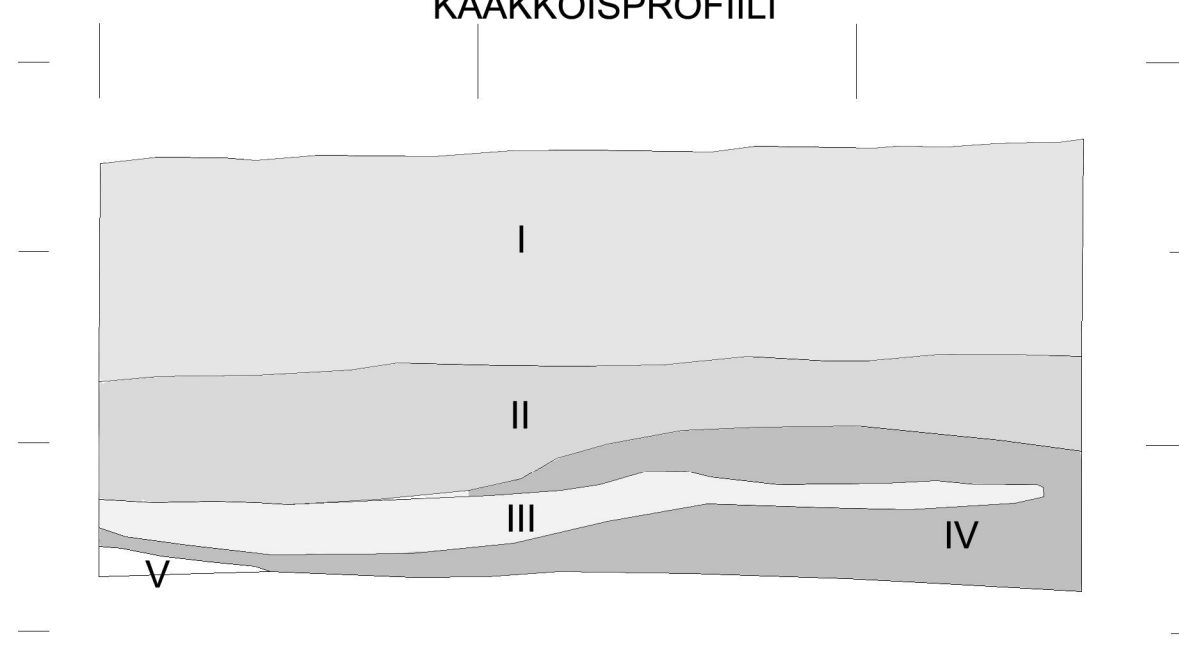
LUOTEISPROFIILI

KOILLISPROFIILI

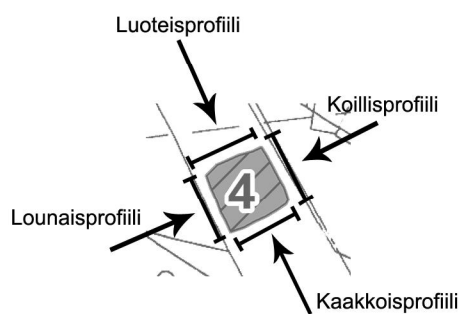

KAAKKOISPROFIILI

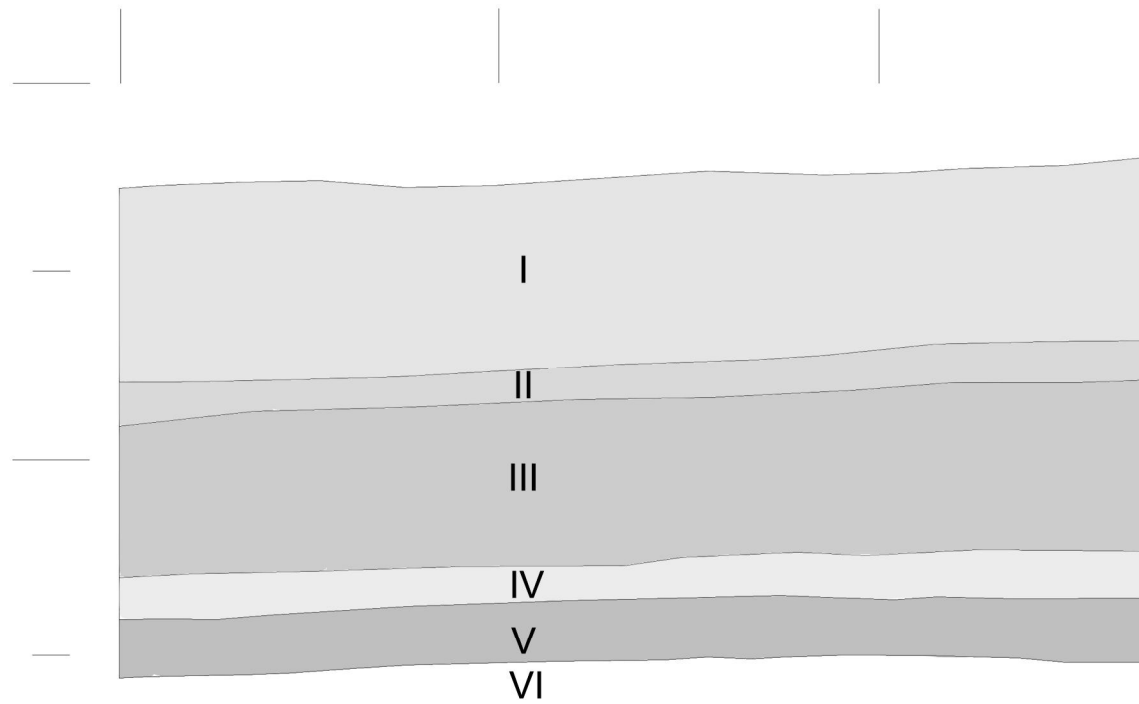

LAHTI Alatori Arkeologinen koekaivaus Sami Raninen 2012	Kartta 5 Koekuoppa 4 Kaikki profiilit
Kenttäpiirros: Teemu Tiainen 3.9.2012 Puhtaaksi piirto: Teemu Tiainen 09/2012	Mittakaava 1:20 N2000

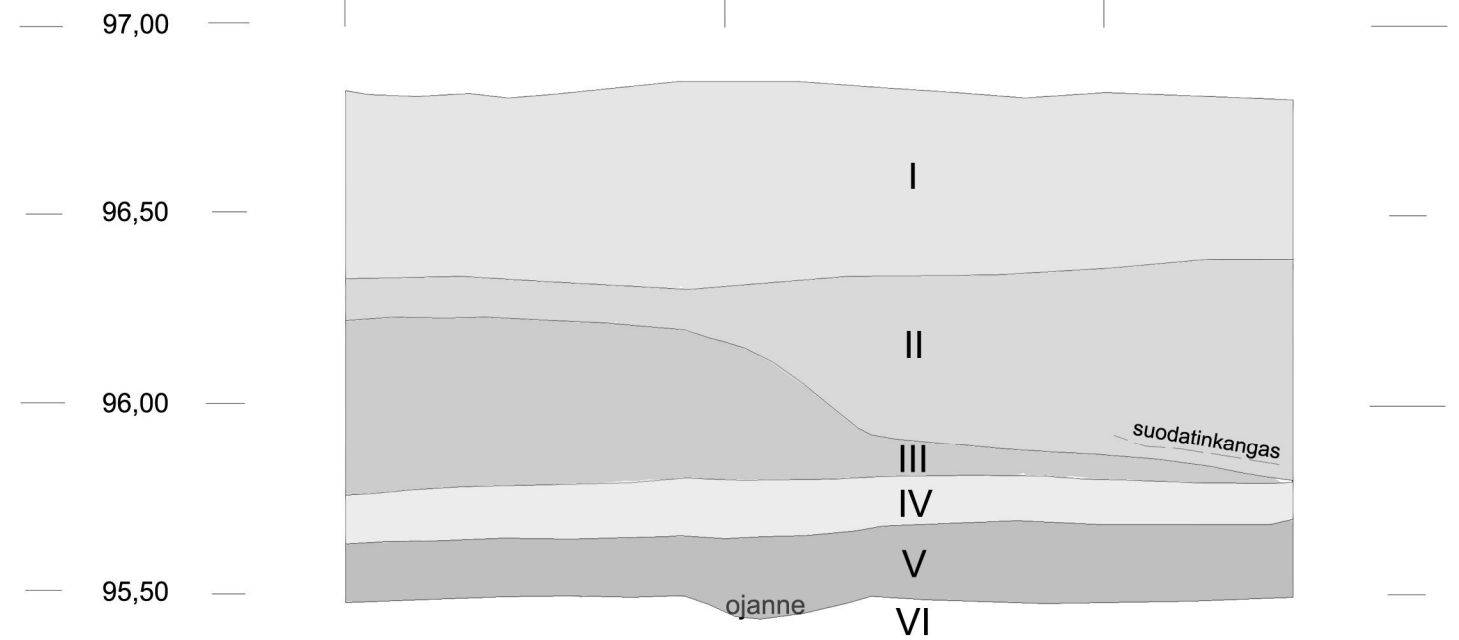
- I = Murske, täyttökerros
- II = Harmaa sora, täyttökerros
- III = Savilinssi
- IV = Likamaa
- V = Vaalea hiesu, pohjamaa

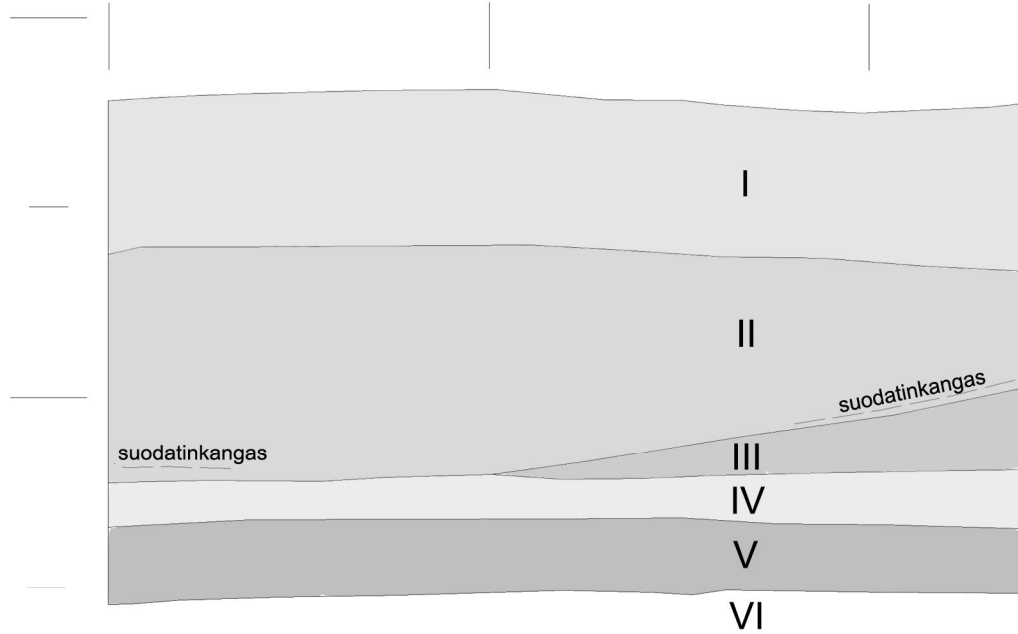
LÄNSILUOTEISPROFIILI

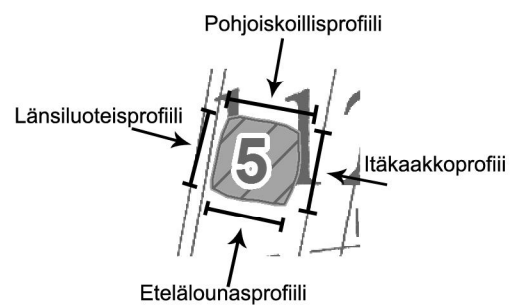
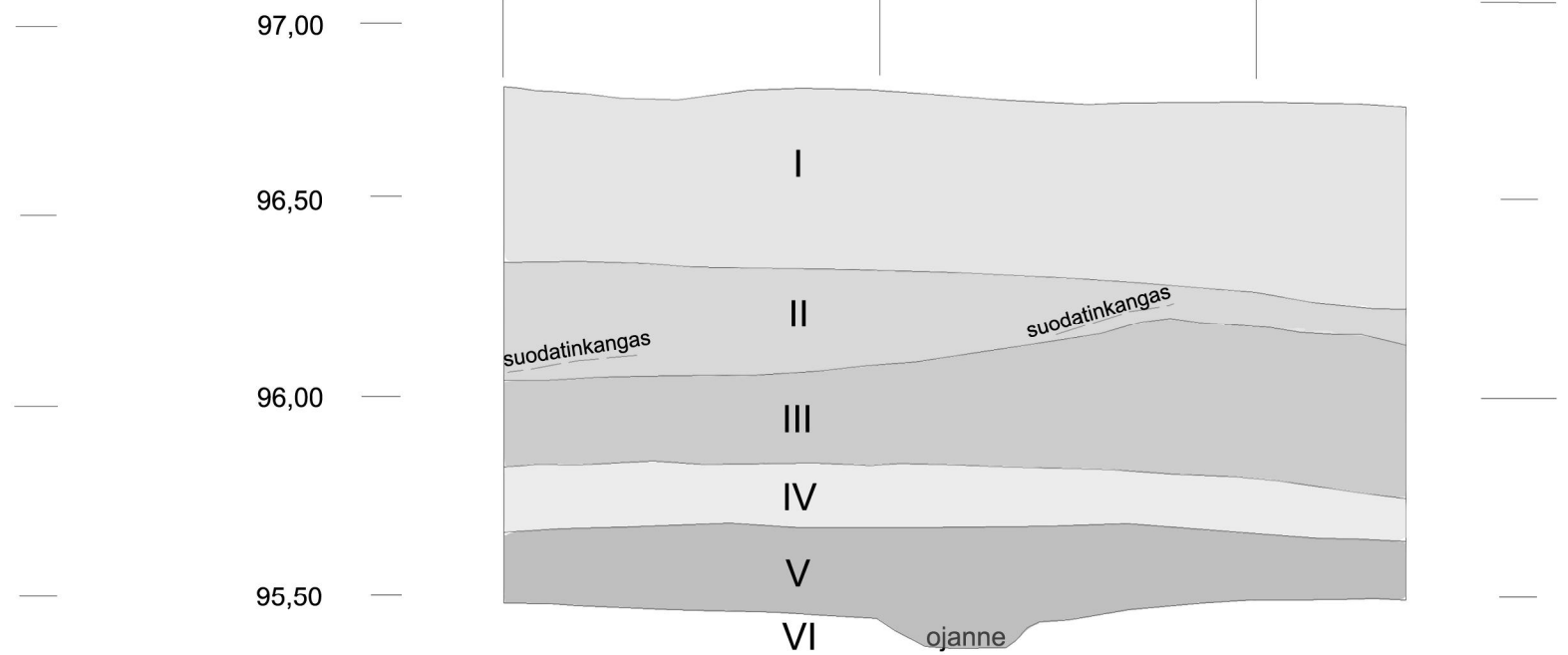
POHJOISKOILLISPROFIILI

ITÄKAAKKOPROFIILI

ETELÄLOUNASPROFIILI

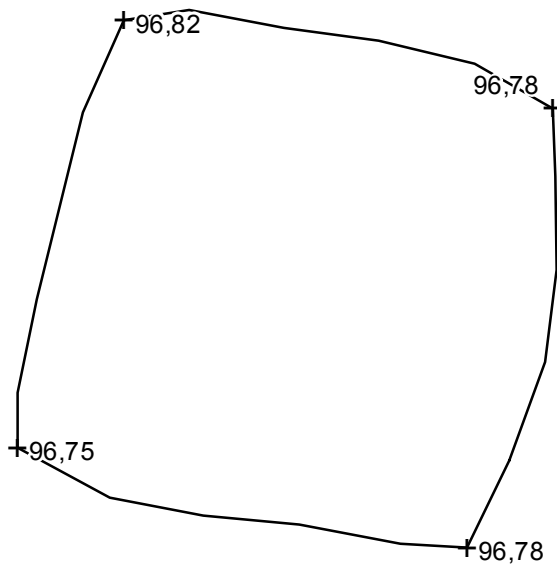

- I = Murske, täyttökerros
- II = Harmaa sora, täyttökerros
- III = Sekoittunut kerros, jossa kivitaso
- IV = Kivinen hiekka
- V = Likamaa
- VI = Vaalea hiesu, pohjamaa

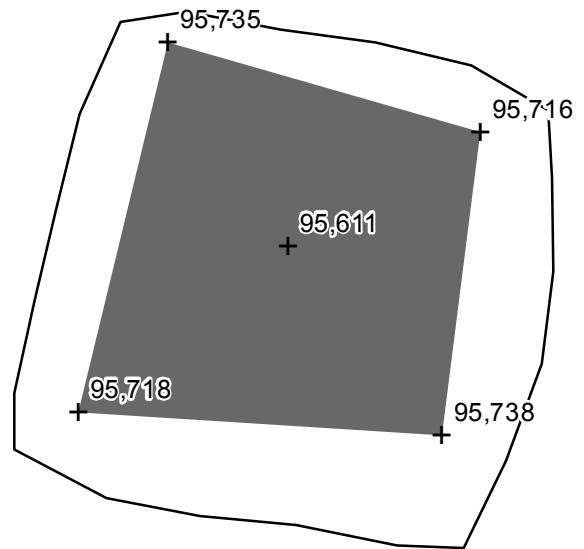

LAHTI Alatori Arkeologinen koekaivaus Sami Raninen 2012	Kartta 6 Koekuoppa 5 Kaikki profiilit
Kenttäpiirros: Teemu Tainen 4.9.2012 Puhtaaksi piirto: Teemu Tainen 09/2012	Mittakaava 1:20 N2000

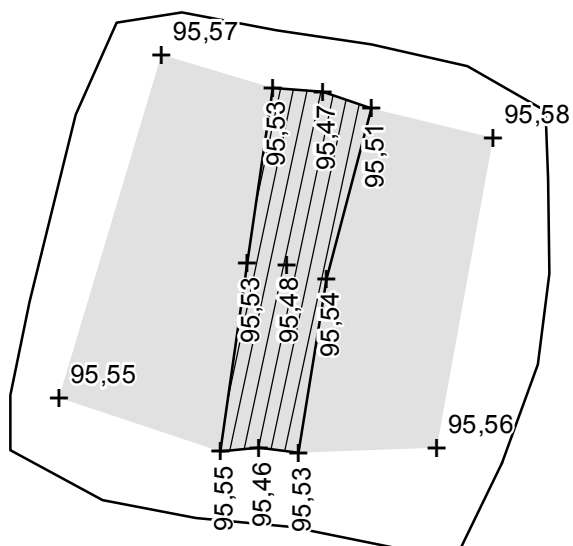
0 0,5 1 1,5 2 Metriä

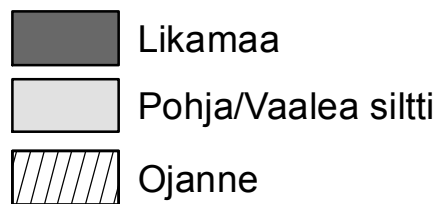
Pinta

Likamaan pinta

Pohja

Lahti Alatori Arkeologinen koekaivaus S. Raninen 2012	Kartta 7 Tasokartta Koekuoppa 5
Piirt. E. Sorvali & T. Tiainen 5.9.2012 Puht. piirt. E. Sorvali 2012	Mk. 1:40 N2000

0 10 20 30 40
Metriä

 Koekuoppa

 Ojanteen jatke

<p>Lahti Alatori Arkeologinen koekaivaus S. Raninen 2012</p>	<p>Kartta 8 Yleiskartta Pohjana kantakartta</p>
<p>Piirt. E. Sorvali & T. Tiainen 28.8.-5.9.2012 Puht. piirt. E. Sorvali 2012</p>	<p>Mk. 1:800 N2000</p>

Lahti Alatori 2012

KUVATAULU 1: MV-NEGATIIVIT

Päänumero: LKM

Säilytyspaikka: Lahden kaupunginmuseon valokuva-arkisto

Katso myös: Luettelo 2, mv-valokuvat

Alanumero 1

Alanumero 2

(ei luetteloitu)

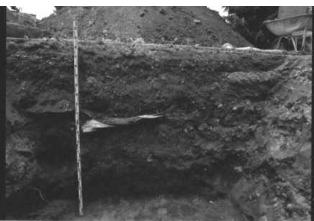
Alanumero 3

(ei luetteloitu)

Alanumero 4

Alanumero 5

Alanumero 6

Alanumero 7

Alanumero 8

Alanumero 9

Alanumero 10

Alanumero 11

Alanumero 12

Alanumero 13

Alanumero 14

Alanumero 15

(ei luetteloitu)

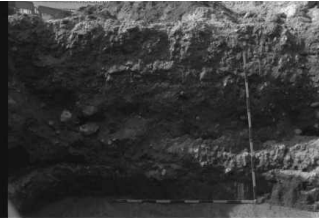
(ei luetteloitu)

(ei luetteloitu)

Alanumero 16

Alanumero 17

Alanumero 18

Alanumero 19

Alanumero 20

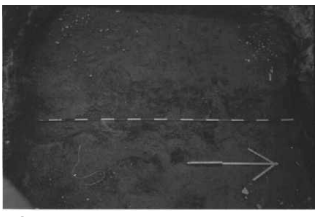
(ei luetteloitu)

Alanumero 21

(ei luetteloitu)

Alanumero 22

Alanumero 23

Alanumero 23

Lahti Alatori 2012

KUVATAULU 2: POISTETUT LÖYDÖT

Kuvaus ja kuvataulun kokoaminen: Anne-Mari Liira ja Siiri Tuomenoja, tarkistus ja korjaukset Sami Raninen

Huom. Digitaalisilla kuvataallenteilla ei luettelointinumeroita (ei arkistoitu)

Kuvatunnuksen selitys:

kk = *koekuoppa*

kk-tunnuksen ja kaksoispisteen jälkeinen numero = *löydön luettelointinumbero luettelossa poistetuista löydöistä* (luettelo 3)

kk2:1 Fajanssiastian pala.

kk3:2 Rautanauvoja.

kk3:3 Lasiesineen kappaleita.

kk3:4 Lasiesineen kappaleita.

kk3:7 Asfalttikattohuovan (?) paloja.

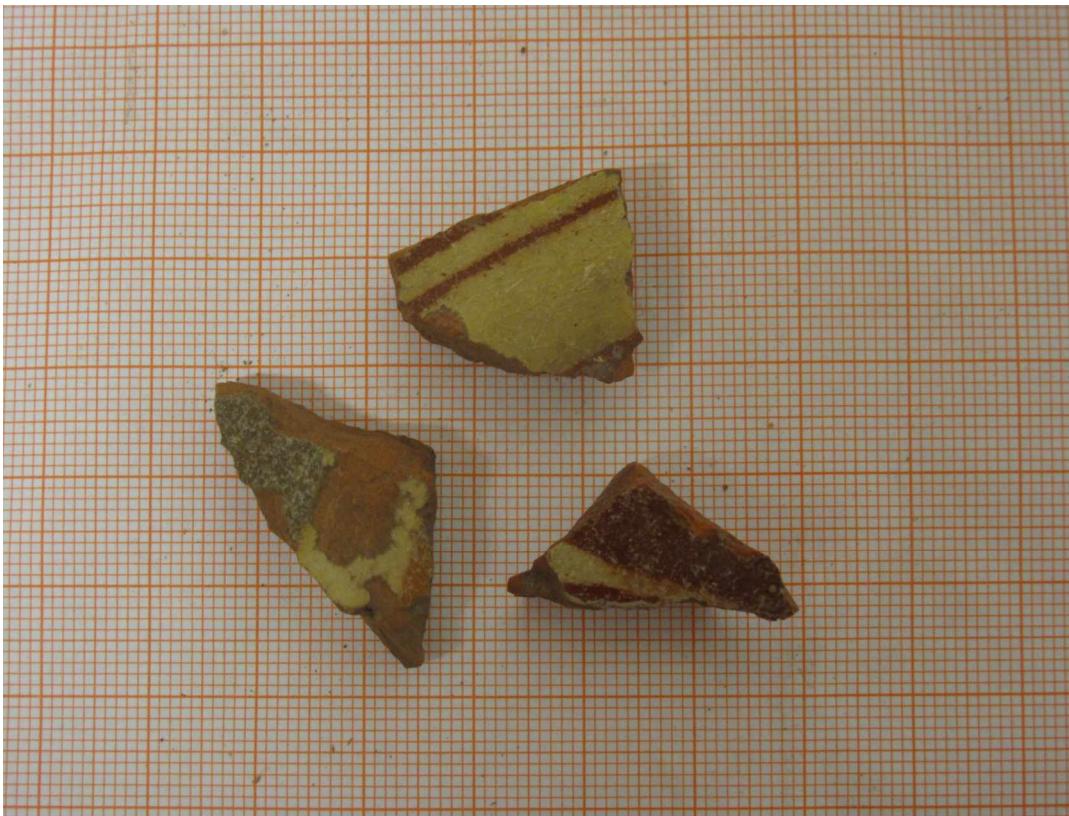
kk3:8 Rautanauvoja.

kk3:9 Lasiesineen paloja.

kk5:10 Rautanauvoja.

kk5:11 Punasavikeramiikka-astian paloja.

kk5:12 Kaakelin paloja ja kk5:18 Tiilen paloja.

kk5:12 Kolme yhteensopivaa kaakelinpalaa.

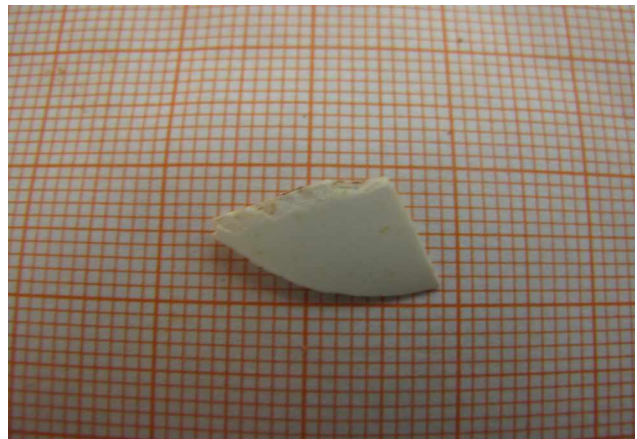

kk5:12 Samat kaakelinpalat kuin edellä, toinen puoli

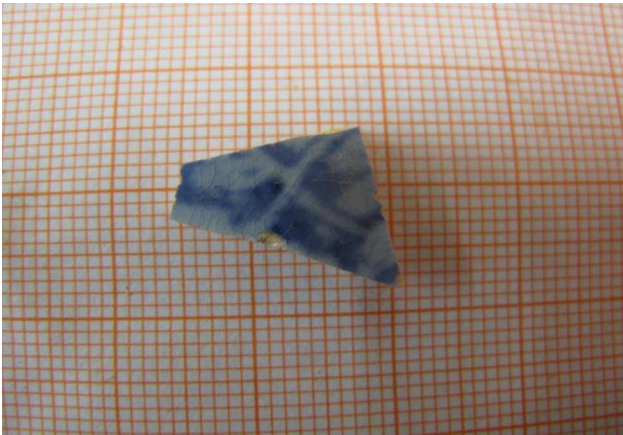
kk5:12 Kaakelin paloja

kk5:13 Fajanssi- ja posliiniastian paloja

kk5:13 Posliiniastian pala

kk5:13 Posliiniastian pala.

kk5:14 Lasiesineen kappaleita.

kk5:15 Lasiesineen kappaleita.

kk5:15 Lasiesineen kappaleita.

kk5:15 Lasiesineen kappaleita.

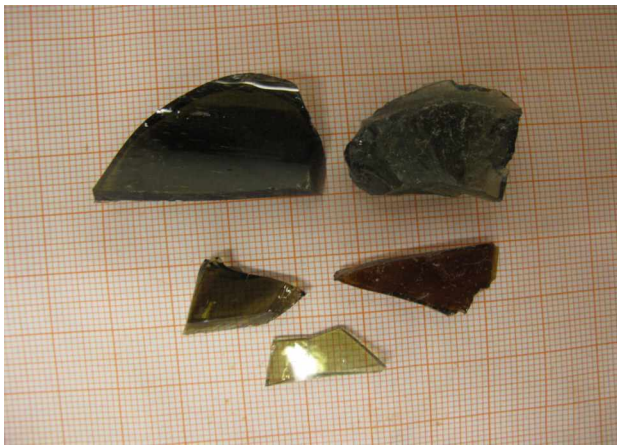
kk5:15 Yksityiskohta.

kk5:15 Lasiesineen kappale.

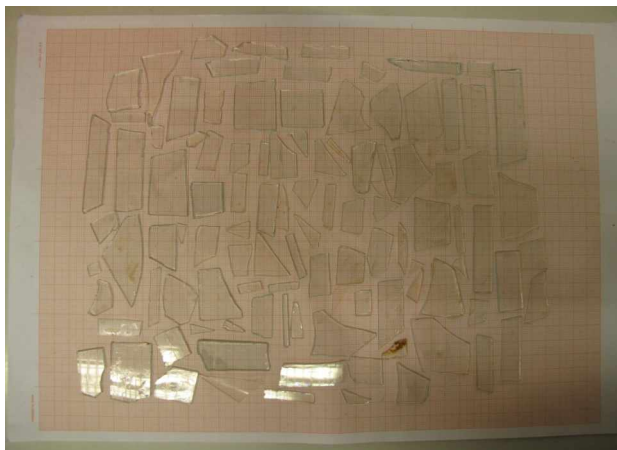
kk5:15 Lasiesineen kappale.

kk5:15 Lasiesineen kappale ja kk5:16 Pullolasia.

kk5:16 Pullonpohja.

kk5:17 Tasolasia.

kk5:18 Tiilen kappaleita.

kk5:20 Rautanaula.

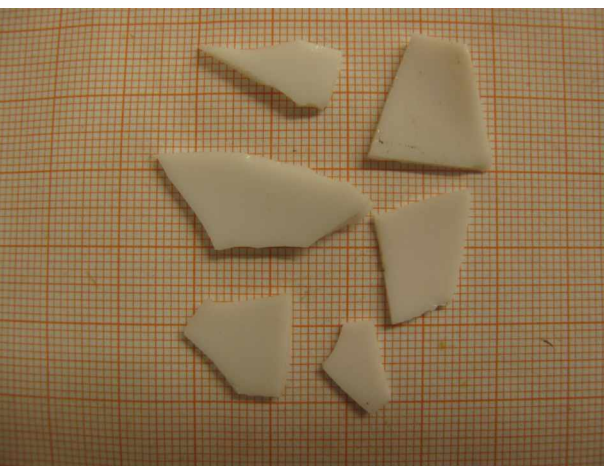
kk5:21 Lasitettu punasavikeramiikan pala.

kk5:21 Punasavikeramiikan pala

kk5:22 Kaakelin paloja.

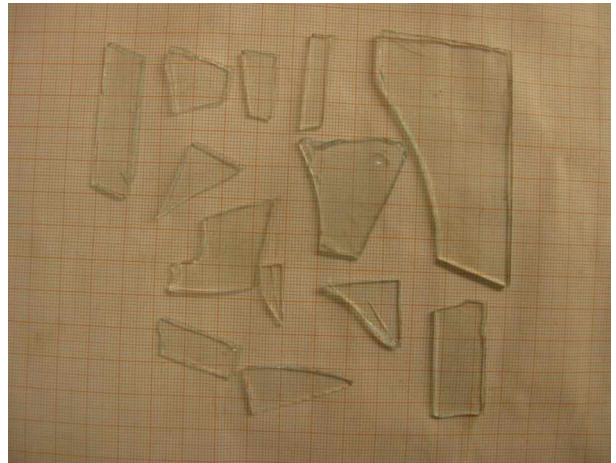
kk5:23 Lasiesineen kappaleita.

kk5:24 Pullolasin paloja.

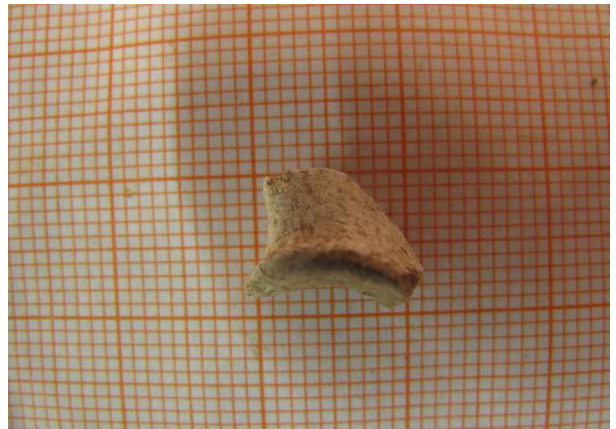
kk5:24 Pullolasin pala.

kk5:25 Tasolasin paloja.

kk5:26 Piitä.

kk5:28 Palanut luu.

kk5:29 Palamaton luu.

kk5:30 Asfalttikattohuovan (?) paloja

Lahti Alatori 2012

KUVATAULU 3: DIGITAALISET KENTTÄKUVAT

(huom. kuvia ei arkistoitu eikä luetteloitu)

Kuvaaja: Sami Raninen, ellei toisin mainita

Kuvataulun kokoaminen: Anne-Mari Liira

Kuva 1. Koekuoppa 1:n alue ennen kaivamista. Kuvattu lounaasta.

Kuva 2. Luoteisprofiili koekuopassa 1.

Kuva 3. Koekuoppa 2:n suunniteltu alue. Koekuopan kaivun estivät alueella olevat vesi- ja sähköputket, jotka on merkitty maahan. Kuvattu koillisesta.

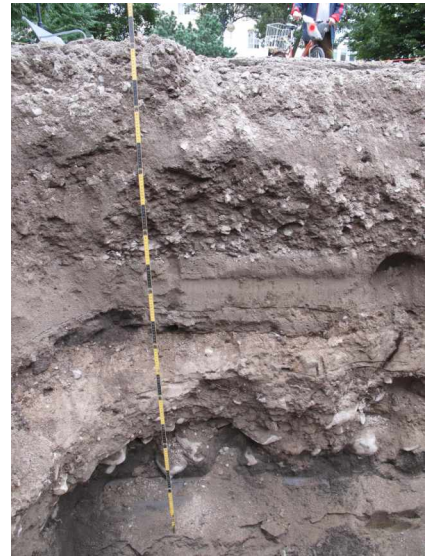
Kuva 4. Koekuoppa 2:n on avaaminen. Kuvattu kaakosta.

Kuva 5. Koekuopassa 2 näkyvä tumman likamaakerroksen ylätasoa kuvattuna lännestä.

Kuva 6. Maakerrokset koekuopassa 2. Kuvattu luoteesta.

Kuva 7. Luoteiskulma koekuopassa 2.

Kuva 8. Koekuoppa 3:n avaaminen. Kuvattu luoteesta.

Kuva 9. Koekuoppa 3:n koillisprofiili.

Kuva 10. Koekuoppa 3:n luoteisprofiili.

Kuva 11. Kaakkoisprofiili koekuopassa 3.

Kuva 12. Lounaisnurkka koekuopassa 3.

Kuva 13. Kaivausjohtaja Sami Raninen esittelee kaivausalueita yleisölle Taidelauantaina 1.9. Esillä koekuoppa 3. Kuvattu kaakosta. Kuvaaja: Eetu Sorvali.

Kuva 14. Koekuoppa 4:n alue ennen kaivamista. Kuvattu luoteesta.

Kuva 15. Koekuoppa 4:n koillisprofili.

Kuva 16. Pohjataso koekuopassa 4 kuvattuna luoteesta.

Kuva 17. Koekuoppa 4:n lounaisprofili.

Kuva 18. Koekuoppa 5:n avaaminen. Kuvattu pohjoisesta.

Kuva 19. Koekuoppa 5. Tumman likamaan ylätaso. Kuvattu etelästä.

Kuva 20. Koekuoppa 5, kivitaso täyttömaa-kerroksessa Kuvattu etelästä.

Kuva 21. Koekuoppa 5, kivitaso täyttömaakerroksessa. Kuvattu pohjoisesta.

Kuva 22. Ojanteen suunta koekuopassa 5. Kuvattu etelästä.

Kuva 23. Ojanteen leveys koekuopassa 5. Kuvattu etelästä.